

Helsinki

18.5.2004

ASEVELVOLLISTEN TALOUDELLISTA JA SOSIAALISTA ASEMAA SELVITTÄVÄN TYÖRYHMÄN VÄLIMIETINTÖ

1. YLEISTÄ

Puolustusministeriö asetti 12.2.2004 poikkihallinnollisen yhteistyöryhmän valmistelemaan asevelvollisten aseman kehittämistä. Yhteistyöryhmän kokoonpano on seuraava: puheenjohtaja osastopäällikkö, ylijohdaja Eero Lavonen, varapuheenjohtaja hallitusneuvos, henkilöstöjohtajana Pasi Lankinen, jäsenet ylitarkastaja Jaakko Kangas, suunnittelija Taina Väänänen ja vanhempi osastoesiupseeri Pekka Alhovaara puolustusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Aune Turpeinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Heidi Nummela työministeriöstä, prikaatikenraali Kari Siiki ja sosiaalipäällikkö Veli Särmäkari pääesikunnasta, lakimies Mikko Horko Kansaneläkelaitoksesta, puheenjohtaja Niilo Mustonen Varusmiesliitto ry:stä sekä tutkija Kari Laitinen (yhteistyöryhmän sihteeri) pääesikunnasta. Ryhmän työskentelyyn on lisäksi osallistunut puolustusministerin erityisavustaja Jari Partanen.

Yhteistyöryhmä on pitänyt 5 kokousta. Työryhmä on työnsä ensimmäisessä vaiheessa selvittänyt asevelvollisuusjärjestelmän tulevaisuuden näkymiä vireillä oleva vuoden 2004 turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko huomioon ottaen. Lisäksi yhteistyöryhmä on selvittänyt asevelvollisten aseman järjestämistä koskevia periaatteita ja arvoja sekä varusmiesten ja reserviläisten taloudelliset, sosiaalisten etuuksien määräytymisperusteita. Yhteistyöryhmä jättää toimeksiantonsa mukaisesti näitä osuuksia koskevan välimietintönsä puolustusministeriölle.

Työskentelyn seuraavassa vaiheessa yhteistyöryhmä selvittää asevelvollisten taloudelliset, sosiaalisten etuuksien kehittämismahdollisuuksia tulevien vuosien aikana.

Eero Lavonen

Pasi Lankinen

Kari Siiki

Jaakko Kangas

Veli Särmäkari

Pekka Alhovaara

Aune Turpeinen

Taina Väänänen

Heidi Nummela

Mikko Horko

Niilo Mustonen

Jari Partanen

Kari Laitinen

SISÄLTÖ

1. YLEISTÄ	1
SISÄLTÖ	2
2. ASEVELVOLLISTEN ASEMAN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT PERIAATTEET VALTIONHALLINNOSSA	4
3. ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄN TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT	6
3.1. Asevelvollisuuden kansainvälisiä kehitysnäkymiä.....	6
3.2. Suomen asevelvollisuusjärjestelmän tulevaisuudennäkymät.....	7
4. NYKYISET ASEVELVOLLISTEN SOSIAALIS- TALOUDELLISET ETUUKSET	11
4.1. Yleistä	11
4.2. Päivärahat, korvaukset ja lisät	11
4.3. Sotilasavustus	12
4.4. Lomat (ml ulkomaat, kuntoisuuslomat, alennusjärjestelmä)	13
4.5. Isyysraha ja – vapaa	14
4.6. Vakuutusturva	14
4.7. Varusmiestoimikuntatyö.....	15
4.8. Sosiaalineuvonta- ja kuraattori (ml pappi)	15
4.9. Reserviläisten etuudet (kertausharjoitukset, vapaaehtoiset harjoitukset).....	16
4.10. Varusmiesten kokemukset nykyisestä taloudellisesta tilanteestaan	16
5. PALVELUSKULTTUURI	18
5.1. Yleistä: Syväjohtaminen ja simputuksen vastainen työ	18
5.2. Palveluskulttuuri ja johtajuus	19
5.3. Palvelusolosuhteet, sairaudet ja tapaturmat	19
5.3.1. Terveyskasvatus.....	19
5.3.2. Tapaturmat ja palvelussairaudet	20
5.4. Asevelvollisten kansalaiskasvatus.....	20
5.5. Kansalaisen sähköisen asioinnin tukeminen.....	21
6. TYÖRYHMÄN JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITTÄMINEN	22
6.1. MAHDOLLISET UUDET JA KEHITETTÄVÄT ETUUKSET	22
6.1.1. Yleistä	22

Helsinki

18.5.2004

6.1.2. Kotiuttamisraha	22
6.1.3. Ruokaraha	22
6.1.4. Eläkeuudistus 2005 ja asevelvollisuus	23
6.1.5. Opinnot ja työelämään siirtyminen	24
6.1.6. Varusmiespalvelus ja yrittäjäys	26
6.1.7. Puolustusvoimien vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannusteet	26
6.2. LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMISTARPEET	27
6.2.1. Asevelvollisuuslaki	27
6.2.2. Sotilasavustuslaki	28
6.2.3. Työttömyysturvalainsäädäntö	28
6.3. TUTKIMUS JA ARVIOINTITOIMINTA, ERILLISET TUTKIMUKSET	29
6.3.1. Yleistä	29
LIITTEET	30

2. ASEVELVOLLISTEN ASEMAN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVAT PERIAATTEET VALTIONHALLINNOSSA

Valtiohallinto edistää Suomen kansan etua ja hyvinvointia. Sen tehtävänä on palvella kansalaisia, yrityksiä ja yhteisöjä keskus-, alue ja paikallistasolla ja vaikuttaa kansalaisten tavoitteiden toteutumiseen Euroopan unionissa ja laajemminkin kansainvälisissä suhteissa. Osana julkista sektoria valtiohallinto vastaa laajasta ja moninaisesta tehtäväkentästä: yhteiskunnan perustasta, kuten oikeusjärjestyksestä ja kansalaisten turvallisuudesta, hyvinvointitehtävistä, kuten korkeammasta opetuksesta, tieteestä ja sosiaaliturvasta ja muista yhteiskunnan ja talouden perustoimintaedellytyksistä sekä tasapainoisesta ja kestävästä kehityksestä.

Julkishallinnon toimintayksiköiden välinen yhteistyö ja verkottuminen parantavat tehokkuutta ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yhteistyö on tärkeätä paitsi kokonaismaanpuolustuksen järjestämisen myös asevelvollisten taloudellis-, sosiaalisen aseman kehittämistyön kannalta.

Asevelvollisuus perustuu Suomessa lainsäädäntöön, josta on säädetty perustuslain tasolla sekä alemmilla soveltavilla tasoilla mm. asevelvollisuuslaissa, siviilipalveluslaissa ja vastaavissa asetuksessa. Asevelvollinen on kansalainen, joka on lakisääteisen velvoitteen alainen. Tällöin myös asevelvollisen taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin on perustuttava niihin pohjoismaisen hyvinvointivaltion arvoihin, jotka esim. perustuslain tasolla on kaikille yksilöinä taattu. Asevelvolliset ovat muiden kansalaisten joukossa yhdenvertaisia määritettäessä hyvinvointivaltion kansalaisilleen tarjoamia palveluja ja etuuksia. Tämä edellyttää eri lainsäädäntö- ja kehittämistoimenpiteitä toteutettaessa asevelvollisuusjärjestelmän erityispiirteiden huomioon ottamista.

Viime vuosina erääksi kansalaiskeskustelun keskeiseksi teemaksi on tullut ”oikeus johonkin”. Sekä yksilöillä että yhteiskunnalla on oikeuksien lisäksi velvollisuuksia. Asevelvollisuuden voidaan katsoa olevan yhteiskuntaa ja sen turvallisuustarvetta yleisellä tasolla palveleva suorite, joka ei saisi muodostua kohtuuttomaksi rasitteeksi kansalaiselle tämän osallistuessa velvoitteen täyttämiseen. Palvelusmotivaation kannalta tavoiteltavaa olisi, että asevelvolliset kokisivat asevelvollisuuden suorittamisen mielekkääksi ja, että palveluskokemusta voitaisiin hyödyntää mahdollisimman tehokkaalla tavalla myös muussa yhteiskunnassa. Työryhmä katsoo, että asevelvollisten taloudellis- sosiaalisen aseman turvaamisella on keskeinen merkitys asevelvollisten palvelusmotivaation.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan 27.1.2004 Suomalaisten mielipiteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta tekemän tutkimuksen mukaan yleisellä asevelvollisuudella on kansalaisten suuren enemmistön tuki. Neljä viidesosaa, 79 prosenttia, kannattaa nykyisenkaltaista asevelvollisuusarmeijaa. Ikäryhmien välillä on jonkin verran eroja. Nykyistä järjestelmää kannattaa 15–24 vuotiaista 69 prosenttia (vuonna 2002 74 %). Vuosituhannen alussa työmarkkinoille tulevat nuoret odottavat enemmän vaihtelevia, monipuolisia ja mielenkiintoisia työtehtäviä, mahdollisuuksia kehittää itseään ja omaan elämäntapaansa sopivia työnteon muotoja. Myös yleistä asevelvollisuutta koskevien järjestelyiden tulisi huomioida nuorten asenteissa mahdollisesti tapahtuvat muutokset.

Helsinki

18.5.2004

Nuorten nykyisen korkean palvelusmotivaation ylläpitäminen tulevaisuudessa edellyttää, että valtionhallinto toimii asevelvollisten asioita järjestäessään esimerkillisellä tavalla ja huolehtii veteraanien perinnön siirtämisestä tuleville sukupolville, varusmiespalvelun aikaisten tehtävien houkuttelevuudesta, taloudellis-, sosiaalisen aseman kehittämisestä, kannustavasta ja turvallisesta palvelusilmapiiristä sekä asevelvollisten aseman ja osaamisen kehittymisestä ja niiden hyödyntämismahdollisuuksista muualla yhteiskunnassa.

Suomen väestön ikääntyminen ja alueellinen keskittyminen, työvoiman rakenteellinen muutos, työvoimatarve ja liikkuvuus ovat tekijöitä, joilla on vaikutusta myös sotilaalliseen maanpuolustukseen. Vaikutukset kohdistuvat mm. käytettävissä olevaan reserviin ja sen alueelliseen sijoittumiseen. Demograafiset tekijät johtavat työllisen työvoiman määrän vähentymiseen ja väestön ns. huoltosuhteen heikentymiseen. Yhteiskunnan yleiset pyrkimykset työssäoloajan pidentämiseen ja työllisen työvoiman määrän kasvattamiseen edellyttävät varusmiespalvelun järjestämistä tehokkaalla tavalla. Erityisesti varusmiespalvelun keskeyttämistapaukset tulisi pyrkiä selvittämään mahdollisimman hyvin ennen palvelukseen astumista. Tavoitetta voidaan edistää kehittämällä ennakkotarkastusjärjestelmää ja parantamalla palvelukseen liittyvää informaatiota. Myös varusmieskoulutuksen fyysisen ja henkisen kuormituksen laskeminen palveluksen alussa sekä taloudellisen ja sosiaalisen aseman kehittämispyrkimykset tähtäävät keskeyttämistapausten vähentämiseen.

Poikkihallinnollinen yhteistyö on tärkeää paitsi kokonaismaanpuolustuksen järjestämisen myös asevelvollisten taloudellis- sosiaalisen kehittämistyön kannalta.

Asevelvollisten tulisi olla muiden kansalaisten joukossa yhdenvertaisia määritettäessä hyvinvointivaltion kansalaisilleen tarjoamia palveluita ja etuuksia.

Asevelvollisuuden voidaan katsoa olevan yhteiskuntaa ja sen turvallisuustarvetta yleisellä tasolla palveleva suorite, joka ei saisi muodostua kohtuuttomaksi rasitteeksi kansalaiselle tämän osallistuessa veloitteen täyttämiseen.

Nuorten nykyisen korkean palvelusmotivaation ylläpitäminen tulevaisuudessa edellyttää, että valtionhallinto toimii asevelvollisten asioita järjestäessään esimerkillisellä tavalla ja huolehtii veteraanien perinnön siirtämisestä tuleville sukupolville, varusmiespalveluksen aikaisten tehtävien houkuttelevuudesta, taloudellis- sosiaalisen aseman kehittämisestä, kannustavasta ja turvallisesta palvelusilmapiiristä sekä asevelvollisten aseman ja osaamisen kehittymisestä ja niiden hyödyntämismahdollisuuksista muualla yhteiskunnassa.

Yhteiskunnan yleiset pyrkimykset työssäoloajan pidentämiseen ja työllisen työvoiman määrän kasvattamiseen edellyttävät varusmiespalvelun järjestämistä tehokkaalla tavalla. Erityisesti varusmiespalvelun keskeyttämistapaukset tulisi pyrkiä selvittämään mahdollisimman hyvin ennen palvelukseen astumista.

3. ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄN TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

3.1. Asevelvollisuuden kansainvälisiä kehitysnäkymiä

Pohjoismaissa viime vuosien suuret sodanajan organisaation supistukset ovat vaikuttaneet merkittävästi palvelukseen kutsuttavien asevelvollisten määrään. Aikaisemmin varusmiehiä koulutettiin yli sodan ajan tarpeen. Tästä johtuen monelle varusmiespalvelun suorittaneelle ei ollut sodan ajan sijoitusta. Tiukkojen säästöohjelmien takia ylikouluttamisesta on luovuttu Norjassa ja varsinkin Ruotsissa. Kuitenkin kaikki pohjoismaiset puolustusvoimien komentajat ovat todenneet, että asevelvollisuusjärjestelmästä ja varusmiespalveluksesta ei luovuta, vaikka varusmieskiintiöitä supistetaan.

Ruotsissa määrättiin vuonna 2002 varusmiespalvelukseen noin 16 000 henkilöä eli vain 27 % noin 60 000 kutsunanalaisen ikäluokasta. Kutsutuista noin 15 000 suoritti varusmiespalveluksen loppuun. Vielä vuonna 1995 noin 50 % ikäluokasta suoritti varusmiespalveluksen. Ensimmäiset naiset suorittivat vapaaehtoisen varusmiespalveluksen vuonna 1980 ilmavoimissa. Vuonna 2002 astui palvelukseen 370 naispuolista varusmiestä. Ruotsin puolustusvoimien komentaja julkisti helmikuussa 2004 suunnittelukautta 2005–07 koskevan esityksen, jonka perusteella hallitus tekee syyskuussa valtiopäiville esityksen puolustusvoimien rakennemuutokseksi. Komentajan kolmen miljardin kruunun säästöesityksessä koulutettavien asevelvollisten määrä supistuisi nykyisestä noin 15 000:stä runsaaseen 10 000 varusmieheen vuodessa. Tämä on noin 20 % ikäluokasta.

Varusmiespalveluksen suorittaneiden määrä Norjassa on viimeisten 10 vuoden aikana lähes puolittunut. Vuonna 1992 suoritti 25 000 henkilöä varusmiespalveluksen. Vuonna 2002 ikäluokan 27 000 asevelvollisesta astui palvelukseen enää 14 000 henkeä. Kun otetaan huomioon palveluksen aikana tapahtuva suuri poistuma, varusmiespalveluksen suorittaneiden osuus ikäluokasta on 40 %. Varusmiespalveluksessa keskitytään entistä enemmän kansainvälisiin tehtäviin ja puolustusvoimien rekrytointitarpeeseen. Kutsuttavien varusmiesten määrä vähenee äskettäin julkistetun hallituksen esityksen mukaisesti 13 600:sta noin 9 500 henkilöön, mikä on noin 35 % ikäluokasta. Kodinturvajoukoissa voi suorittaa lyhyen noin neljän kuukauden mittaisen palveluksen.

Tanskan hallituksen puolustusopimusesitys kaudelle 2005–09 julkistettiin maaliskuussa vuonna 2004. Puolustusvoimien kaikki resurssit kohdennetaan kansainväliseen toimintaan ja viimeisistäkin jäänteistä liikekannallepanoon perustuvasta kansallisen puolustuksen rakenteista luovutaan. Perinteinen varusmiespalvelus ja asevelvollisuusjärjestelmä lakkautetaan. Varusmiespalvelus lyhenee noin kolmeen kuukauteen, ja koulutettavien määräksi suunnitellaan noin 6 500 varusmiestä, mikä on noin 23 % ikäluokasta. Varusmiehet sijoitetaan noin 15 000 sotilaan vahvuiseen niin sanottuun kokonaismaanpuolustusjoukkoon, joka voidaan tarvittaessa kutsua pelastuspalvelutehtäviin. Palvelussitoumuksen tekevät ja puolustusvoimiin rekrytoitavat suorittavat vuoden mittaisen palveluksen. Vuoden 2004 toista saapumiserää ei kutsuta palvelukseen, mitä voitaneen pitää merkinä vanhan järjestelmän hautaamisesta. Varusmieskoulutuksen tulevaisuutta arvioidaan erillisessä selvityksessä vuonna 2006.

Helsinki

18.5.2004

Saksassa turvallisuusympäristön täydellinen muuttuminen ja asevoimien muokkaaminen ennen kaikkea kansainvälisiä operaatioita varten ovat johtaneet siihen, että myös yleisen asevelvollisuuden ylläpitämisen mielekkyyttä on yhä laajemmin kyseenalaistettu. Toistaiseksi yleinen asevelvollisuus on haluttu pitää voimassa, koska sitä puoltavat vahvat yhteiskuntapolitiittiset syyt, taloudelliset tosiasiat ja Bundeswehrin kannalta myös se, että asevelvollisuus on tärkeä rekrytointikanava sotilaan ammattiin. Bundeswehrissa on myös pantu merkille ne ongelmat, joita viime vuosikymmenellä ammattiarmeijaan siirtyneillä Länsi-Euroopan mailla on ollut henkilöstön saatavuudessa ja sen laadun takaamisessa. Asepalveluksen suorittavien osuus miespuolisesta ikäluokasta on nykyisin 20 %. Bundeswehrin 280 000 sotilaasta varusmiehiä on noin 70 000. Varusmiesten määrää vähentämällä pystytään verrattain nopeasti saavuttamaan asetettuja asevoimien vahvuuden supistamistavoitteita (250 000:een tämän vuosikymmenen loppuun mennessä). Jatkossa asepalveluksen suorittavien osuus supistuu 10 %:iin. Asepalvelukseen otettavien määrän vähetessä voidaan valikoida palvelukseen vain parasta ainesta. Bundeswehrin uudistussuunnitelmat on laadittu sillä tavoin, että mikäli myöhemmin päätetään luopua asevelvollisuudesta, se ei asevoimien kannalta toisi suurta muutosta eikä enää toisi organisaation muutostarvetta. Suuret puolueet ovat yleisen asevelvollisuuden säilyttämisen kannalla. Mielipidetutkimusten mukaan noin puolet kansasta olisi valmis luopumaan siitä ja toinen puoli haluaa sen säilyttää.

Puolan asevoimien uudistusohjelman tavoitteena on ennen kaikkea mahdollisimman suuren Nato-yhteensopivuuden saavuttaminen ja samalla vahvuuden supistaminen. Erityisesti tarkoituksena on tuottaa joukkoja, joita voidaan lähettää Naton kriisinhallintaoperaatioihin. Näiden joukkojen pitää olla kokonaan palkatuista sotilaista muodostettuja. Tätä silmällä pitäen asevoimien joukot jaetaan Suomessakin käytössä olevan ajattelun mukaan kahteen kategoriaan, operatiivisiin ja alueellisiin joukkoihin. Operatiiviset joukot varustetaan Nato-yhteensopiviksi ja käytettäviksi ensisijaisesti Nato- ja muihin kansainvälisiin tehtäviin. Alueellisten joukkojen tehtävänä on tukea operatiivisia joukkoja ja hoitaa kansallisia tehtäviä. Varusmiehiä käytetään vain jälkimmäisen joukkokategorian joukoissa. Asevelvollisuus säilytetään, koska varusmiesten korvaamiseen ammattisotilaille ei ole varaa. Samalla koulutettavien määrä vähenee. Puolan asevoimien noin 160 000 sotilaan vahvuudesta varusmiesten osuus on noin puolet. Asepalveluksen suorittavien osuus miespuolisesta ikäluokasta on laskenut noin 25 %:iin. Tulevaisuudessa osuus laskenee edelleen 20 %:iin. Nykyisin vain ikäluokan heikoin aines suorittaa varusmiespalveluksen, ja palveluksen maine on keho. Palvelukseen otettavien määrää vähennettäessä toivotaan koulutettavien laadun paranevan.

3.2. Suomen asevelvollisuusjärjestelmän tulevaisuudennäkymät

Suomessa sotilaalliseen maanpuolustukseen kuuluvat aseellisen maanpuolustuksen käytännön toteuttaminen, sotilaallisen puolustusvalmiuden ylläpito ja kehittäminen, aluevalvonta, yleiseen asevelvollisuuteen perustuvan sotilaskoulutuksen antaminen, sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskykyvaatimusten määrittäminen ja yhteensovittaminen, puolustusvoimien varustaminen ja muista resursseista vastaaminen, virka-apu ja työvoima-apu, osallistuminen pelastustoimintaan sekä vapaaehtoisen maanpuolustustyön tukeminen, ohjaaminen, kehittäminen ja yhteensovittaminen osaksi puolustusvoimien toimintaa.

Helsinki

18.5.2004

Suomen sotilaallinen puolustaminen perustuu kansalliseen puolustukseen ja oman asevoiman tehokkuuteen. Puolustuksen perustekijöitä ovat yleinen asevelvollisuus, alueellinen puolustusjärjestelmä ja koko valtakunnan puolustaminen. Puolustusvoimat kehittää puolustusjärjestelmää vastaamaan tulevaisuuden turvallisuustarpeisiin. Valtioneuvoston vuoden 2001 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon linjausten mukaisesti joukkojen määrää supistetaan. Määrällinen väheneminen korvataan laadullisin parannuksin.

Suomen ratkaisu uskottavan puolustuskyvyn luomiseen on yleisen asevelvollisuuden avulla tuotettava reserviarmeija. Järjestelmä on kustannustehokas ja demokraattinen. Yleinen asevelvollisuus jakaa puolustusrasitteen koko yhteiskunnan kannettavaksi, luo pohjan korkealle maanpuolustustahtolle ja mahdollistaa puolustusvalmiuden joustavan säätelyn ennakoivasti tilanteen kehittymisen mukaisesti. Tulevaisuudessa palkatun henkilöstön ja asevelvollisten koulutusjärjestelmät vakiinnutetaan ja koulutuksessa käytetään hyväksi oppivan organisaation periaatteita. Työn haastavuuden ja palvelussuhteen ehtojen kehittämällä varmistetaan puolustushallinnon asema kilpailukykyisenä työnantajana.

Maanpuolustus on koko kansan yhteinen asia. Tahtomme kumpuaa demokraattisesta perinteestämme, kansallisesta identiteetistämme sekä historiallisista kokemuksistamme. Maanpuolustustahto on yksilön ja yhteisön arvopohjainen vakaumus, jonka pilareita ovat itsemääräämisoikeus, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus sekä jatkuva työ rauhan ja kansainvälisen vakauden vahvistamiseksi. Maanpuolustustahtolla ja kansallisella puolustusratkaisulla on suora yhteys keskenään. Sotilaallisen maanpuolustuksen perustekijät ovat tahto, taito ja väline. Ilman tahtoa ei voida kehittää taitoa eikä ylläpitää uskottavaa välinettä.

Suomalaisten maanpuolustustahto on erilaisten mittausten mukaan ollut kansainvälisesti vertailtuna huippuluokkaa. Väestömme valtaosa on valmis puolustamaan isänmaata aseellisesti hyökkäystä vastaan, vaikka taistelun lopputulos vaikuttaisi epävarmalta. Tällä hetkellä ei ole merkkejä puolustustahtoon heikkenemisestä, mutta sen säilyttämiseksi on tehtävä pitkäjänteistä työtä. Eräs keino pitää yllä maanpuolustustahtoa on yleinen asevelvollisuus, jota tukee vapaaehtoinen maanpuolustus naisjärjestöt mukaan lukien.

Puolustusvoimien arvoperusta on vahva. Yleinen asevelvollisuus takaa kiinteän ja elävän vuorovaikutuksen suomalaiseen yhteiskuntaan. Puolustusvoimat tarjoaa kaikille asevelvollisille tasavertaiset lähtökohdat riippumatta heidän yhteiskunnallisesta asemastaan, koulutuspohjastaan tai etnisyydestään. Nopea kansainvälistyminen ja maahanmuuttajien määrän kasvu korostavat avoimuuden ja suvaitsevaisuuden merkitystä.

Asevelvollisuuden perusajatuksena on osaava, motivoitunut, toimintakykyinen ja maanpuolustustahtoinen reservi. Asevelvollisuus on kansalaisvelvollisuus. Palvelusaikana huomioidaan asevelvollisten ammatillinen pohjakoulutus ja työkokemus. Tavoitteena on, että jokaisella asevelvollisella olisi poikkeusolojen tehtävä puolustusvoimissa tai siviiliorganisaatiossa.

Reservin suorituskyvyn perusta luodaan kutsunnoissa ja varusmiespalveluksen aikana. Sotilaallisia valmiuksia ylläpidetään ja kehitetään kertausharjoituksissa. Vapaaehtoinen maanpuolustus mahdollistaa reserviläisille sotilaallisten valmiuksien ylläpidon muutoinkin kuin vain kertausharjoituksissa. Vapaaehtoisella maanpuolustuksella tuetaan kokonaismaanpuolustusta ja yhteiskunnan varautumista poikkeusoloihin.

Helsinki

18.5.2004

Suomi kehittää sotilaallista erityisosaamistaan kansallisen puolustuksen näkökulmasta ja tuottaa tähän liittyen kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin tarkoituksenmukaisia kykyjä ja yksiköitä. Keskeistä on suomalaisten pitkään kokemukseen perustuvien vahvuuksien hyödyntäminen. Kansainvälinen yhteistoiminta tukee henkilöstön osaamista, materiaalsen valmiuden ylläpitoa ja siten kansallista puolustusta.

Tulevaisuuden puolustusjärjestelmämme koostuu uudenaikaisista johtamis-, tiedustelu- ja valvonta-, joukkotuotanto-, huolto- ja logistiikkajärjestelmistä sekä tarkoituksenmukaisesta joukkorakenteesta. Lähtökohtana on maamme kansallinen puolustus, joka perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja uudistettuun alueelliseen puolustusjärjestelmään. Vapaaehtoisien maanpuolustustyön osuutta puolustuskykymme ylläpitämiselle laajennetaan. Koko maata puolustetaan. Puolustuksella tulee olla yhteistoimintakyky EU-, NATO- ja YK-operaatioita varten sekä YK:n peruskirjaan perustuva avun vastaanottokyky oman maamme puolustusta varten selonteon 1997 mukaisesti. Kansainvälinen turvallisuusyhteistyö tukee kansallisen puolustuksen kehittämistä ja materiaalsen valmiuden ylläpitoa.

Asevelvollisuutta kehitetään ennakoiden puolustusjärjestelmässä ja yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset. Tavoitteena on kouluttaa nykyinen määrä miespuolisesta väestöstä puolustusvoimien reserviin. Operatiivisten joukkojen tuotannossa tavoitteena on, että ne perustetaan pääosin alle 35-vuotiaista hyvin koulutetuista reserviläisistä. Vuoteen 2014 asti varusmiesikäluokat säilyvät suunnilleen nykytasolla eli vuosittain noin 32 000 – 33 000 henkilön suuruisina. Vuodesta 2016 ne alkavat pienetä vakiintuen noin 28 000 – 29 000 henkilön suuruiseksi.

Lisääntyneet kansainväliset tehtävät ovat antaneet mahdollisuuden vertailla suomalaisen koulutusjärjestelmän tuotosta moniin ammattiarmeijoihin. Nämä vertailut osoittavat, että myös laadullisesti koulutusjärjestelmämme on kilpailukykyinen. Siinä missä ammattiarmeijat kampailevat rekryointipulmien kanssa, suomalainen järjestelmä saa käyttöönsä miespuolisen väestön koko potentiaalin. Suomalaisessa yhteiskunnassa osaaminen on jaettu voimavara. Todettakoon, ettei EU eikä NATO edellytä jäsenmailtaan ammattiarmeijaa. Niille riittää, että sovittuihin tehtäviin saadaan tarvittava toimeenpanokyky.

Koulutusjärjestelmä on yleisen asevelvollisuuden liittymäpinta puolustusratkaisuun, joka käyttää varusmies- ja reservin koulutuksen kautta yhteiskunnan voimavaroja. Puolustusvoimien antama koulutus tuottaa myös rauhan aikana arvokasta ja hyödyllistä osaamista yhteiskuntaan monessa eri näkökulmassa. Ensivaikutelma yleisen asevelvollisuuden kustannuksista lieneekin se rasite, minkä keskimäärin kahdeksan kuukauden mittainen yhtenäinen varusmiespalvelusjakso yhteiskunnalle aiheuttaa. Henkilöt ovat poissa opiskeluistaan ja työelämästä.

Asevelvollisuus sisältää kuitenkin huomattavan määrän koko yhteiskunnalle hyödyllistä kasvatusta, koulutusta ja oppimista. Yleinen asevelvollisuus ei siten ole pelkästään sodan aikaan liittyvä turvallisuuskysymys, vaan suomalaisen yhteiskunnan koulutusjärjestelmään ja laajaan toimintakykyyn vaikuttava perusratkaisu. Mikäli perusratkaisua harkitaan muutettavaksi, on muutoksen vaikutukset tutkittava asian vaatimassa laajuudessa.

Helsinki

18.5.2004

Korkean maanpuolustustahdon säilymiseen voidaan vaikuttaa kiinnittämällä erityinen huomio nuoriin ikäluokkiin ja nuorten saamiin kokemuksiin varusmiespalveluksesta. Tämän rinnalla on tarve huolehtia vanhempien reserviläisten ja naisten maanpuolustustahdon kanavoimisesta ja vahvistamisesta. Naisten mahdollisuuksia osallistua maanpuolustukseen on edelleen parannettava.

Suomi käyttää laskutavasta riippuen noin puolitoista prosenttia kansantuotteestaan sotilaallisen maanpuolustuksen menoihin. Tällä panostukselle saadaan suhteellisesti parhain tulos järjestelmällä, joka perustuu asevelvollisuusjärjestelmään ja korkeatasoiseen koulutukseen sekä päällystön ja muun henkilökunnan huipputason osaamiseen.

4. NYKYISET ASEVELVOLLISTEN SOSIAALIS- TALOUDELLISET ETUUDET

4.1. Yleistä

Asevelvollisuuslain 10 luvun 50b §:n mukaan jokaisella palvelustaan suorittavalla asevelvollisella on oikeus maksuttomaan majoitukseen, muonitukseen, vaatetukseen, terveydenhuoltoon sekä muuhun ylläpitoon samoin kuin taloudellisiin ja sosiaalisiin etuuksiin siten kuin niitä erikseen säädetään tai määrätään. Palvelukseensa liittyvissä oikeus- ja sosiaaliturvaa koskeissa asioissa asevelvollisella on oikeus tarvittaessa saada asiantuntevaa apua. (Asevelvollisuuslaki 15.9.1950/45.)

Asevelvollisuuslaissa mainituilla varusmiesten taloudellisilla etuuksilla tarkoitetaan varusmiehille maksettavia päivärahoja, vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille maksettavaa naisten varusrahaa, sotilasavustusta sekä isyysrahaa ja – vapaata. Varusmiesten saamiksi sosiaalisiksi etuuksiksi luetaan puolestaan lomat ja lomakuljetukset, matka-alennukset sekä sosiaalineuvonta.

4.2. Päivärahat, korvaukset ja lisät

Varusmiesten yleisin käyttövarojen lähde on varusmiespäiväraha. Varusmiehille maksettava päiväraha on palvelusajan mukaan 1.-6. kuukaudelta 3,60 euroa, 7.-9. kuukaudelta 5,75 euroa ja 10.-12. kuukaudelta 8,25 euroa. Vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville naisille maksetaan päivärahan lisäksi varusrahaa 0,35 euroa päivässä. Varusraha on suuruudeltaan sama koko varusmiespalveluksen ajan.

Päivärahoja ei ole korotettu sitten vuoden 1998, korottamispaaineita on tosin esitetty monelta taholta, usein vedoten yksinkertaisesti siihen, että päivärahat ovat jääneet jälkeen varusmiesten kulutustasosta. Peruspäivärahan tasoon tehtiin tarkistava korotus euron käyttöön siirtymisen aikana. Kun nykyisten päivärahojen tasoa määriteltiin, varusmiehet viettivät lomiam huomattavasti vähemmän. Aika kului enemmän varuskunnissa eikä suurilla taloudellisilla rasitteilla päässyt niin paljon muodostumaan. Lisäksi elinkustannukset ovat jatkuvasti nousseet, mutta päivärahojen suuruudessa ei tätä ole otettu huomioon.

Varusmiehille maksetaan myös erilaisia lisiä ja korvauksia, kuten ruokarahaa kotihoitoon lähetetyille ja majoitusrahaa, lisäpäivärahaa ulkomailla palveleville (8,45 €), vapaaehtoisesti palvelevien naisten varusrahaa (0,35 €), vastuu- ja vaaralisiä. Näitä etuuksia ei ole korotettu moneen vuoteen.

Varusmiehille maksettujen päivärahojen kustannusvaikutus vuositasolla on yhteensä noin 31 miljoonaa euroa.

Helsinki

18.5.2004

4.3. Sotilasavustus

Sotilasavustuksesta säädetään sotilasavustuslaissa (781/1993). Kansaneläkelaitos (Kela) maksaa sotilasavustusta asepalveluksessa tai siviilipalveluksessa olevalle asevelvolliselle sekä hänen omaisilleen palvelusajalta. Asevelvollisella tarkoitetaan myös vapaaehtoisena asepalvelusta suorittavaa naista sekä reservin kertausharjoitukseen kutsuttua. Sotilasavustusta myönnetään nykyään noin joka kolmannelle varusmiespalvelusta suorittavalle. Vuonna 2003 sotilasavustusta maksettiin 11 690 henkilölle (näistä 9 700 varusmiehiä, loput omaisia ja siviilipalvelusmiehiä) (Liite 1.). Suhteellisesti eniten sotilasavustuksen saajia oli Lapin, Pohjois-Karjalan, Pirkanmaan sekä Pohjois-Pohjanmaan maakunnissa.

Sotilasavustukseen ovat oikeutettuja asevelvollisen lisäksi hänen aviopuolionsa ja avopuolionsa, jos hänellä ja asevelvollisella on yhteinen lapsi sekä varusmiehen oma lapsi tai aviopuolison lapsi.

Sotilasavustuksena voi saada asumisavustusta, perusavustusta, erityisavustusta ja avustusta opintolainojen korkoihin. Asevelvolliselle itselleen voidaan maksaa asumisavustusta ja palvelusaikana erääntyvien opintolainojen korot. Asevelvollisen omaiset voivat puolestaan saada sotilasavustuksena perusavustusta, asumisavustusta ja erityisavustusta. Lapselle voidaan maksaa palvelusajalta asevelvolliselle määrätyt elatusapumaksut.

Asumisavustusta maksetaan asevelvolliselle tai omaiselle kohtuullisten ja todellisten asumismenojen kattamiseen. Asumismenoina otetaan huomioon muun muassa vuokra, yhtiövastike ja asuntolainojen vuotuiset korot. Juuri ennen varusmiespalvelukseen astumista hankittuun asuntoon ei myönnetä sotilasavustusta, mutta asevelvollisen palveluksen aikana hankkiman asunnon kustannukset voidaan ottaa huomioon, jos asunnon hankintaan on ollut erityinen syy (esim. perheen perustaminen).

Sotilasavustuksena perusavustuksella voidaan maksaa esimerkiksi puolison ja lasten ravinto- ja puhtausmenot ja muut jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat tavanomaiset menot, joihin muut tulot eivät riitä. Täysimääräinen perusavustus on (vuonna 2004) 493,38 euroa/kk (1. kuntaryhmä) ja 475,73 euroa/kk (2. kuntaryhmä). Perusavustuksen määrään vaikuttavat perheen käytettävissä olevat muut tulot ja perheenjäsenten määrä. Perusavustuksen määrää tarkistetaan samasta ajankohdasta ja samassa suhteessa kansaneläkkeen tarkistamisen kanssa.

Erityisavustusta voidaan maksaa omaisille esimerkiksi tarpeellisiin ja kohtuullisiin terveydenhoitomenoihin, opintolainojen korkoihin sekä lastenhoitoon liittyviin menoihin (esim. lastenvaunut).

Korkoavustusta opintolainojen korkoihin voidaan myöntää asevelvolliselle, joka on palveluksessa koronmaksukuukauden aikana. Korkoja ei kuitenkaan makseta sotilasavustuksena, jos korot lisätään pääomaan eli pääomitetaan. Avustusta myönnettäessä otetaan huomioon vain hakijan palvelusaikana käytettävissä olevat tosiasialliset tulot ja omaisuus.

Sotilasavustuksen määrään vaikuttavat asevelvollisen ja avustukseen oikeutettujen omaisten käytettävissä olevat tulot ja omaisuus.

Sotilasavustuksen vuotuinen kustannusvaikutus on noin 13 miljoonaa euroa.

4.4. Lomat (ml ulkomaat, kuntoisuuslomat, alennusjärjestelmä)

Asevelvollisuuslain ja –asetuksen nojalla varusmiehille myönnettäviä lomia ovat henkilökohtainen loma (HL), henkilökohtainen syyloma (HSL) pakottavasta syystä sekä kuntoisuusloma (KL).

Henkilökohtainen loma (HL) myönnetään ilman erityistä syytä ja se on tarkoitettu varusmiesten henkilökohtaisten asioiden hoitamiseen. Osa HL-lomapäivistä käytetään koulutussuunnitelmiin liittyen yksikön yhteisinä HL-päivinä siten, että varusmiehillä on yleensä yksi päivä henkilökohtaista lomaa palvelemaansa kuukautta kohti.

Henkilökohtaiseen lomaan on jokaisella varusmiehellä oikeus palvelusajan pituudesta riippuen siten, että 6 kuukautta palvelevilla on 6 lomapäivää, 9 kuukautta palvelevilla 12 lomapäivää, 12 kuukautta palvelevilla 18 lomapäivää sekä 11 kuukautta aseetonta palvelua suorittavilla 16 lomapäivää.

Henkilökohtaista syylomaa (HSL) voidaan puolestaan myöntää varusmiehelle pakottavista henkilökohtaisista syistä enintään 6 kuukautta. Varusmies voi anoa HSL-lomaa esimerkiksi opintoihin, taloudellisiin syihin tai perheasioihin vedoten. Henkilökohtainen syyloma pidentää aina asevelvollisen palvelusaikaa lomaa vastaavalla ajalla.

Kuntoisuuslomaa (KL) voidaan myöntää olosuhteiden salliessa palveluaikanaan erityisesti kunnostautuneelle varusmiehelle. Kuntoisuuslomia varusmies voi saada enintään 30 päivää.

Maksuttomat lomamatkat, kuljetukset ja matka-alennukset

Varusmiehellä on oikeus maksuttomiin lomamatkoihin kotipaikkakunnalle henkilökohtaisten peruskiintiöiden mukaisesti palvelusaikoihin porrastettuna seuraavasti:

6 kuukautta palvelevilla 12 lomamatkaa
9 kuukautta palvelevilla 21 lomamatkaa
11 kuukauden aseetonta palvelusta suorittavilla 27 lomamatkaa ja
12 kuukautta palvelevilla 30 lomamatkaa.

Erityisin perustein varusmiehelle voidaan myöntää palvelusaikanaan peruskiintiön lisäksi yhteensä enintään 3 edestakaista maksutonta lomamatkaa, kun perusteena on henkilökohtainen syyloma (loman syynä esim. opinto-, talous-, oikeus- tai perheasiat.). HSL lomaa ei laskea palvelusajaksi johtuen loman myöntämisperusteena olevasta henkilökohtaisesta pakottavasta syystä. Tästä syystä HSL loman ajalta ei makseta varusmiehelle päivärahaa.

Varusmiehille myönnetään maksuttomia matkoja myös palvelukseen astumisen ja kotiuttamisen yhteydessä, kotihoitoon siirrettäessä sekä kaikilla muilla palvelukseen liittyvillä komen-

Helsinki

18.5.2004

nus- ja siirtomatkoilla. Lisäksi varuskunnista järjestetään usein lomakuljetus lähimmille rautatie- ja linja-autoasemille tai suoraan suurimpiin kaupunkeihin.

Ulkomailta palvelukseen saapuvat saavat maksuttoman lomamatkan kotimaahansa 2-4 kertaa palvelusajasta riippuen.

Varusmiehet saavat lisäksi omalla kustannuksellaan matkustaessaan alennuksia joukkoliikennevälineissä (esimerkiksi Valtion rautateillä alennus on 50 %).

Maksuttomien lomamatkojen kustannusvaikutus vuositasolla on yhteensä noin 11 miljoonaa euroa.

4.5. Isyysraha ja – vapaa

Avioliitossa tai pysyvässä avosuhteessa asuvalla varusmiehellä on oikeus kuuden päivän isyysvapaaseen. Loma on aloitettava kuukauden kuluessa lapsen syntymästä ja se pyritään myöntämään varusmiehen anomana aikana. Isyysvapaa ei vaikuta palvelusajan pituuteen ja sitä voidaan pidentää henkilökohtaisilla- ja kuntoisuuslomilla.

Sairausvakuutuslain 23 §:n 3 momentin mukaan vakuutetulla on oikeus yhteensä 18 arkipäivältä suoritettavaan isyysrahaan joko äitiys- tai vanhempainrahakaudella. Asevelvollisena puolustusvoimissa palvelevalle tai siviilipalvelumiehenä olevalle isälle suoritetaan samoin edellytyksin isyysrahaa loman tai isyysvapaan ajalta. Kuutta päivää pidempi vapautus isyyden takia on pyritty järjestämään varusmiehelle muiden vapaiden muodossa.

Varusmiespalvelusta suorittavalle isälle isyysraha on verollista tuloa ja suuruudeltaan isyysrahan minimi, eli 11,45 euroa/päivä. Isyysvapaapäiviltä varusmies saa isyysrahan lisäksi normaalin varusmiespäivärahan.

Varusmiehen puolisoilla (sekä avo- että aviopuolisolla) on lapsen syntymän jälkeen oikeus sotilasavustuksen perusavustukseen, mikäli puolison tulot eivät estä oikeutta tukeen. Myös lapsi on oikeutettu perusavustukseen.

4.6. Vakuutusturva

Asevelvollisten vakuutusturva perustuu ensisijaisesti sotilastapaturmalakiin (21.12.1990/1211) ja toisaalta lakiin asevelvollisten kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta (16.12.1994/1309).

Sotilastapaturmasta ja palvelussairaudesta vahingoittuneella tai sairastuneella ja hänen omaisellaan on sotilastapaturmalain perusteella oikeus korvaukseen valtion varoista. Sotilastapaturmana korvataan myös muu kuin sotilastapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden olennainen paheneminen, jos paheneminen on todennäköisesti aiheutunut sotilastapaturmasta. Korvauksen suorittaa valtiokonttori.

Helsinki

18.5.2004

Lain, asevelvollisten kuoltua suoritettavasta taloudellisesta tuesta, perusteella voidaan maksaa asevelvollisuuttaan suorittaneen henkilön kuoltua hänen edunsaajilleen ryhmähenkivakuutusta vastaavaa tukea. Tukea maksetaan soveltuvin osin siten kuin siitä on sovittu valtion virkamiehiä koskevassa virkaehtosopimuksessa ryhmähenkivakuutusta vastaavasta edusta. Taloudellisen tuen myöntää ja maksaa hakemuksesta valtiokonttori.

Sotilastapaturmalain mukaiset korvaukset ja asevelvollisen kuoleman jälkeen maksettavan tuen aiheuttamat menot kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön toimialaan.

Yhteenvetona varusmiesten vakuutusturvan osalta voidaan todeta, että vakuutusturva on ajan tasalla ja yhdenmukainen muuhun vakuutusturvaan nähden.

Lisääntyvän pohjoismaisen ja muun kansainvälisen yhteistoiminnan johdosta asevelvollisia on tarpeellista yhä enemmän kouluttaa tulevaisuudessa ulkomailla. Asevelvollisuuslain uudistamisen yhteydessä on myös tarpeellista tarkastella ja määrittää uudelleen ulkomailla suoritettavien harjoitusten osalta varusmiesten vakuutusturvan kehittäminen.

4.7. Varusmiestoimikuntatyö

Jokaisessa joukko-osastossa toimii varusmiestoimikunta, jonka tehtävänä on omalta osaltaan tehdä esityksiä varusmiesten aseman ja palvelusolosuhteiden kehittämiseksi varuskuntatasa-alla sekä tehdä aloitteita valtakunnallisia varusmiestoimikuntapäiviä varten. Varusmiestoimikuntatyö perustuu asevelvollisuusasetukseen ja puolustusministeriön antamiin yleisohjeisiin.

Varusmiestoimikunta on osa joukko-osastoa, jolla on tärkeä rooli aloitteiden teon lisäksi myös matka-, virkistys-, opinto- ja kulttuuripalvelujen järjestämisessä varusmiehille. Valtakunnallisilla VMTK-päivillä käsitellään joukko-osastoista maanpuolustusaluekohtaisille VMTK-päiville lähetettyjä ja niillä valmistelevasti käsiteltyjä, niiden itsenäisesti laatimia aloitteita. Lisäksi valtakunnallisilla varusmiestoimikuntapäivillä käsitellään pääesikunnan niille mahdollisesti antamia kysymyksiä, tehtäviä ja lausuntopyyntöjä. Yleiskokouksen tekemät pöytäkirjaan merkityt päätökset muodostavat valtakunnallisten VMTK-päivien esityksen pääesikunnan ja puolustusministeriön sekä näiden kautta muiden viranomaisten jatkokäsittelyä varten.

4.8. Sosiaalineuvonta- ja kuraattori (ml pappi)

Sosiaalikuraattorit opastavat varusmiehiä sosiaaliturva-asioissa ja muun muassa toimeentuloon, työhön ja opintoihin sekä oikeudellisiin asioihin liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi kuraattorit pitävät oppitunteja ja informoivat joukkoja ajankohtaisista asioista. Jokaisessa joukko-osastossa työskentelee sosiaalikuraattori, suurimmissa joukko-osastoissa heitä on kaksi. Sosiaalikuraattorien työ on osa joukko-osastojen henkilöstötukitoimintoja, joilla pyritään helpottamaan itse sotilaskoulutustehtävän onnistumista niin varusmiesten, reserviläisten kuin henkilöstönkin osalta. Sotilassosiaalityön laatua on kehitetty erilaisin laatuhankekein yhteistyössä STAKESin kanssa. Puolustusvoimien hengellisestä työstä vastaa Pääesikunnan Kirkollinen osasto.

Helsinki

18.5.2004

4.9. Reserviläisten etuudet (kertausharjoitukset, vapaaehtoiset harjoitukset)

Asevelvollisuuslain nojalla reservin kertausharjoituksiin kutsutuille asevelvollisille maksetaan erikseen määrättyjen luontoisetujen (majoitus, ruoka, vaatteet) ja päivärahan (3,60 €) lisäksi reserviläispalkkaa, joka perustuu valtion A-palkkausluokkien peruspalkkataulukon (miehistö A 17, aliupseerit A 18, upseerit A 19).

Reserviläispalkka perustuu lakiin ja asetukseen.

Valtiovarainministeriö on ilmoittanut lopettavansa A-palkkataulukkojen ylläpidon helmikuussa 2005, jolloin jää avoimeksi mihin palkkaperusteisiin reserviläispalkat sidotaan jatkossa.

Puolustusvoimien vapaaehtoiisiin harjoituksiin osallistuville maksetaan vain päiväraha (3,60 €) sekä matkakorvaukset ja ylläpito.

Työnantajat ovat suhtautumassa yhä kriittisemmin avainhenkilöstönsä osallistumiseen kertausharjoituksiin (lykkäyshakemuksia 30 %). Yhteistoimintaa Pv:n ja työnantajien välillä on kehitettävä kertausharjoitusten onnistumisen varmistamiseksi ja maakuntajoukkojen perustamista ennakkoiden.

Reserviläispalkkoja ja päivärahoja on maksettu reserviläisille yhteensä noin 8,8 miljoonaa euroa.

4.10. Varusmiesten kokemukset nykyisestä taloudellisesta tilanteestaan

Varusmiesten etuustutkimus 2003-kyselyyn osallistuneista nuorista jopa 80 prosenttia kertoi olleensa erittäin tai melko tyytyväisiä elintasoonsa ennen varusmiespalvelukseen astumista. Tyytyväisyyden tai tyytymättömyyden kokemiseen ei vaikuttanut – ehkä hieman yllättäen – esimerkiksi nuoren työmarkkina-asema, vaan talouteensa tyytyväisiä olivat niin opiskelijat kuin palkansaajatkin. Ainoastaan työttömät ja lomautetut kokivat taloudellisen tilanteensa hieman muita heikommaksi.

Myös ikä toimi huonona selittäjänä pohdittaessa sitä, millaiseksi nuoret kokivat elintasonsa. Nuorimpien vastaajien vastauksissa korostui tosin epätietoisuus asiaa kohtaan, sillä jopa neljännes vastaajista ei osannut ottaa kantaa koko kysymykseen. Kun näistä nuorista suuri osa asui siviilissä vanhempien tai vanhemman kanssa, voi kuvitella, että valtaosa heidän jokapäiväisistä kuluistaan katettiin vanhempien kukkarosta. Käsitystä *omasta* taloudellisesta tilanteesta ei siten ehkä ollut vielä päässyt syntyymään.

Siviilin asumismuodolla olikin vaikutusta nuorten taloudelliseen tilanteeseen. Tyytyväisimpiä elintasoonsa ennen varusmiespalvelustaan olivat ne nuoret, jotka olivat jo hankkineet oman omistusasunnon ja ne, jotka asuivat edelleen vanhempien tai vanhemman asunnossa. Heistä yli 80 prosenttia ei nähnyt syytä taloudellisen tilanteensa moittimiseen. Vuokra- tai opiskelija-asunnossa asuvat nuoret puolestaan ilmaisivat tyytymättömyytensä em. ryhmiä tyypillisim-

Helsinki

18.5.2004

min: kun omassa omistusasunnossa asuvista nuorista oli tyytymättömiä elintasoonsa vajaa 8 prosenttia vastanneista, vuokra- tai opiskelija-asunnossa asuvista nuorista tyytymättömyytensä ilmaisi jo reilut 16 prosenttia vastanneista.

Ennen varusmiespalvelusta palkkatyössä olleet nuoret kokivat elintason laskun kaikkein voimakkaimmin, työssäkäyvillä tulojen putoaminen kuukausipalkasta päivärahalle kun on luonnollisesti suurin. Kun ennen varusmiespalvelusta palkkatyötä tekevästä nuorista omaan taloudelliseen tilanteeseen oli tyytyväisiä 86 prosenttia, varusmiespalveluksen aikana tyytyväisiä heistä oli enää 23 prosenttia.

Varusmiesten kokemukset oman taloudellisen tilanteen muutoksista erosivat huomattavasti eri palvelusaikojen suorittavien varusmiesten välillä. Tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ennen varusmiespalvelusta ja edelleen sen aikana oli puolet kaksitoista kuukautta palvelevista varusmiehistä, mutta kuusi kuukautta palvelevista vain kolmannes ja yhdeksän kuukautta palvelevista ainoastaan neljännes. Taloudellisen tilanteen muutos huonompaan, eli ennen varusmiespalveluksen aikaisen tyytyväisyyden muuttuminen varusmiespalveluksen aikaiseen tyytymättömyyteen oli tyypillisintä yhdeksän kuukautta palvelevien keskuudessa, heistä negatiivisen muutoksen oli kokenut jopa kaksi kolmasosaa vastaajista.

Myös se, mikä varusmiesten työmarkkina-asema oli ollut ennen varusmiespalvelukseen astumista, vaikutti kokemuksiin omasta taloudellisesta tilanteesta ja siihen ilmeneviin muutoksiin. Opiskelijat olivat ilmeisesti tottuneet matalahkoon tulotasoon, sillä heistä reilut puolet ilmaisi olevansa tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa niin aikana ennen armeijaa kuin sitä suorittaessaankin. Siviilissä ennen varusmiespalvelusta palkansaajina toimineet varusmiehet kokivat elintasonsa laskun puolestaan voimakkaimmin – jopa 64 prosenttia näistä varusmiehistä koki tyytyväisyytensä taloudelliseen tilanteeseensa laskeneen varusmiespalveluksen aikana.

Mielenkiintoista oli huomata, että työttömistä jopa reilut puolet koki olevansa taloudelliseen tilanteeseensa tyytyväisiä ennen varusmiespalvelukseen astumistaan, mutta varusmiespalveluksen aikana tyytyväisyys elintasaan muuttui tyytymättömyydeksi.

5. PALVELUSKULTTUURI

5.1. Yleistä: Syväjohtaminen ja simputuksen vastainen työ

Puolustusvoimissa nopealla tahdilla käyttöönotettu syväjohtamisen malli on suomalaiseen kulttuuriin sovitettu koulutuksen työkalu. Syväjohtamisen taustalla on johtamisen alueella merkittävin maailmanlaajuinen murros meidän aikanamme. Tätä murrosta kutsutaan nimellä "johtamisen uusi lähestymistapa". Tieteellisesti tutkituin ja syvällisimmin johtajakoulutukseen sovellettu uuden lähestymistavan suuntaus on transformationaalinen johtaminen, johon meidän syväjohtamisen mallimme pohjautuu.

Erinomainen johtamiskäyttäytyminen rakentuu aina johtajan ammattitaidon varaan. Teknistyvissä ja erikoistuvissa puolustusvoimissa tuon ammattitaidon sisältö ja rakenne on joissakin tapauksissa muuttumassa, mutta se ei muuta perusasetelmaa. Suomalaisen sotilasjohtajan ammattitaito on tunnetusti, ja nyttemmin myös tutkitusti useimmiten rautainen. Siihen ei johtamisen tehokkuus kaadu. Ratkaisevaa on johtamiskäyttäytyminen, joka määrittellään johtajan tavoitteelliseksi vuorovaikutukseksi rajatussa toimintaympäristössä. Syväjohtamisen mallin ydinsisältö on neljä kulmakiveä, joihin paras mahdollinen johtamiskäyttäytyminen kulminoituu.

Ensimmäinen kulmakivi on luottamuksen rakentaminen: oman esimerkin, vastuun kantamisen, oikeudenmukaisuuden, rehellisyyden ja tasapuolisuuden perustalle rakentuva kokonaisuus.

Toinen kulmakivi on inspiroiva tapa motivoida. Se on visioivaa, selkeän tavoitteellista, ihmisiltä paljon vaativaa mutta samalla erittäin kannustavaa ja palkitsevaa johtamiskäyttäytymistä, joka saa ihmiset näkemään tulevaisuuden ja yhteisen tavoitteen myönteisenä.

Kolmas kulmakivi on älyllinen stimulointi. Sotilaskoulutuksessa älyllinen stimulointi edistää oppimista ja pyrkimystä sotilaiden itsenäiseen toimintakykyyn. Tämä edellyttää johtajalta kriittisyyden sietämistä, avointa palautteen käyttöä, kykyä ottaa ja hyödyntää alaisten ideoita.

Neljäs kulmakivi on ihmisen yksilöllinen kohtaaminen. Syväjohtaja osaa kuunnella alaisiaan kaikesta kiireestään huolimatta. Organisaatiolle syväjohtaja on erityisen hyödyllinen siksi, että hän kykenee käyttäytymisellään ohjaamaan ja valmentamaan alaisiaan yhä parempiin suoriin.

Puolustusvoimien johto on viime vuosina kiinnittänyt huomiota simputuksen lopettamiseen. Riittävää valvontaa pitää korostaa, sillä simputus heikentää puolustusvoimien arvostusta ja jopa maanpuolustustahtoa.

Helsinki

18.5.2004

5.2. Palveluskulttuuri ja johtajuus

Työturvallisuus jakaantuu Puolustusvoimissa kahteen osaan; työturvallisuuslain alaisiin töihin ja sotilaallisiin harjoituksiin. Työskentely työturvallisuuslain alaisissa töissä ei poikkea muualla valtionhallinnossa tapahtuvasta työskentelystä.

Sotilaalliset harjoitukset ovat palvelusohjelmiin merkittyä tai koulutussuunnitelmien mukaista työtä, jonka pääasiallinen tarkoitus on sotilaallisessa toiminnassa tarvittavien erityisten valmiuksien harjoittaminen. Harjoittaminen sisältää myös koulutuksen. Työturvallisuus sotilaallisissa harjoituksissa taataan puolustusvoimien sisäisillä määräyksillä, joiden antaminen perustuu työturvallisuuslakiin.

Varusmiespalveluksen päämääränä on tuottaa suorituskykyisiä sodan ajan joukkoja valtiojohdon käyttöön. Joukkojen suorituskyky edellyttää sotilailta muiden muassa hyvää fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja eettistä toimintakykyä sekä joukolla olevien aseiden, räjähteiden ja muiden välineiden käyttötaitoa.

Puolustusvoimien turvallisuusjohtaminen perustuu riskien hallintaan, jolla pyritään onnettomuuksien ennaltaehkäisyyn. Riskien hallinta edellyttää avointa uhkien, vaaratilanteiden ja onnettomuuksien syiden selvittämistä.

Johtajuuteen kehitytään koulutuksen, kasvatuksen ja kokemuksen avulla. Sotilaallisten harjoitusten tehtäviin harjaannutaan perinteisellä toiminnalla. Esimerkiksi ammuntojen johtaminen edellyttää peruskoulutusta, toimimista miehistötehtävissä, opiskelua ammunnan suunnittelusta ja näyttökokeella osoitettua osaamista. Vasta näiden vaiheiden jälkeen myönnetään oikeus johtaa ammunta.

5.3. Palvelusolosuhteet, sairaudet ja tapaturmat

5.3.1. Terveyskasvatus

Kaikille varusmiehille jaetaan kirja "Terveys ja toimintakyky" omaehtoista opiskelua varten. Kirja sisältää ohjeita hyvän terveyden ja toimintakyvyn säilyttämiseksi ja vammautumisen ehkäisemiseksi sekä menettelytapa- ja ensiapuohjeita sairastumisen ja vammautumisen varalta.

Varusmiehille järjestetään ohjeiden mukaisesti terveysterveystuntia ja annetaan ensiapukoulutusta (n 20 tuntia varusmiestä kohden). Lisäksi järjestetään erillisiä terveysterveystapahtumia yhdessä terveydenhuoltohenkilöstön, muun puolustusvoimien henkilöstön, varusmiestoimikunnan ja eri terveysterveystalojen kanssa.

Puolustusvoimat tukee voimakkaasti huumeiden, päihteiden ja tupakoinnin vastustamista.

5.3.2. Tapaturmat ja palvelussairaudet

Pääesikunnalle raportoitujen terveystilanneilmoitusten tiedot varusmiehille sattuneista tapaturmista ja palvelussairauksista. Tapaturmiksi on tässä laskettu kaikki tapaturmaiset tapahtumat riippumatta siitä, onko tapahtuma johtanut palveluksesta poissaoloon.

Lääkärin toteamat uudet tapaukset			
	2001	2002	2003
Meluvamma	298	196	243
Rasitusmurtuma	427	513	501
Paaleltuma	122	95	94
Muu sotilastapaturma	1406	1768	1388
Palvelussairaus	147	116	120
Vapaa-ajan meluvamma	12	5	8
Vapaa-ajan paaleltuma	28	5	8
Vapaa-ajan tapaturma	451	631	611

Yli yhden päivän vapaata palveluksesta aiheuttaneita varusmiesten tapaturmia on pääesikunnalle ilmoitettu seuraavasti:

Yli yhden päivän palvelusvapautusta aiheuttaneet tapaturmat			
Vuosi	2001	2002	2003
Tapat.määrä-	357	400	446

Liitteessä 5 on esitetty taulukoituna varusmiespalveluksen aikaiset asevelvollisten kuolemantapaukset.

5.4. Asevelvollisten kansalaiskasvatus

Puolustusvoimat toimii yhteiskunnan merkittävänä kouluttajana. Asevelvollisten koulutukseen sisältyy ulottuvuuksia niin terveydenhuollon, kansalaiskasvatuksen kuin yhteiskunnassa toimimisenkin kannalta.

Asevelvollisten terveyskasvatuksessa huomioidaan perinteisen terveyskasvatuksen lisäksi erityisesti huumeiden vastainen työ, terveellisten elämäntapojen edistäminen sekä hallituksen alkoholipoliittisen ohjelman linjaukset.

Yhteiskunnallisen kansalaiskasvatuksen määrää ja roolia varusmiesten koulutuksessa tulee seurata. Yleisen kansalaiskasvatuksen painopisteisiin tällä hetkellä kuuluvat mm. tasa-arvon edistäminen, väkivallan ja rasmin vastustaminen sekä osallistuminen yhteiskunnan toimintaan kuten äänestyksiin.

Asevelvollisten kansalaiskasvatukseen voidaan katsoa myös kuuluvan ne periaatteet, joilla palveluksessa toimitaan. Varusmiespalveluksessa ja reserviläisenä korostetaan asevelvollisen asemaa kansalaisena, jolla on oikeuksia ja velvollisuuksia yhteiskuntaa kohtaan. Asevelvollisuudessa toimitaan oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja kannustavuuden luomassa ympäristössä, joka tarjoaa vahvan pohjan ja arvomaailman myös siviiliyhteiskuntaan.

Helsinki

18.5.2004

5.5. Kansalaisen sähköisen asiointin tukeminen

Puolustusvoimissa selvitetään työryhmän työskentelyn aikana mahdollisuutta lisätä ja tukea kansalaisen sähköistä asiointia asevelvollisuusasioissa esimerkiksi tietojärjestelmien ja keskitetyn neuvontapalvelun avulla. Hankkeen toteutumisedellytyksinä voidaan pitää sähköisen henkilötunnistejärjestelmän kehittymistä ja sähköisten allekirjoitusten yleistymistä siten, että palvelussa asioiva kansalainen voidaan yksikäsitteisesti tunnistaa. Tietojärjestelmän tasolla ja tietoteknisesti sähköinen asiointi on kohtuullisen helposti toteutettavissa. Alustavina palvelun kohderyhminä voidaan pitää varusmiespalvelua suorittamaan lähtevää nuorisoa ja mahdollisesti puhelinpalveluiden osalta veteraaneja ja ikääntyviä reserviläisiä. Kehityskohteena sähköisten palveluiden käyttöönotto on kuitenkin nähtävä pitkän aikavälin tavoitteena, jossa on otettava huomioon nykyisten asiointipalveluiden ja järjestelmien elinkaari ja uusien palveluiden integroitavuus ja skaalautuvuus osaksi puolustusvoimien tietojärjestelmäarkkitehtuuria. Asevelvollisten ja kansalaisten asiakaspalveluun tulee kiinnittää huomiota puolustusvoimien muutosten aikana, jolloin organisaatiota ja toimintatapoja muutetaan esim. terveydenhuollossa.

6. TYÖRYHMÄN JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITTÄMINEN

6.1. MAHDOLLISET UUDET JA KEHITETTÄVÄT ETUUDET

6.1.1. Yleistä

Edellä luvussa 4 on selvitetty asevelvollisille tällä hetkellä suoritettavia etuuksia ja niiden tasoa. Lisäksi työryhmä on selvittänyt jäljempänä kuvattujen uusien korvausmuotojen käyttöönottomahdollisuuksia. Jäljempänä kuvatut uudet korvausmuodot ovat luonteeltaan teknisiä ja niiden pohjalta työryhmä tekee syksyllä 2004 valmistuvien lisäselvitysten perustella lopulliset ehdotuksensa kehittämismahdollisuuksista. Tällöin tulee ottaa erityisesti huomioon työryhmässä edustettuina olevien hallinnonalojen taloudelliset mahdollisuudet vahvistettujen kehysten puitteissa toteuttaa uudistuksia.

6.1.2. Kotiuttamisraha

Kotiuttamisraha oli aluksi harkinnanvarainen etuus, mutta vuodesta 1978 alkaen kotiuttamisrahaa maksettiin kaikille kotiutuneille varusmiehille 150 mk suuruisena (1981: 200 mk, 1986: 300 mk).

Vuonna 1991 kotiuttamisrahaa (STM) esitettiin korotettavaksi 1000 mk tasolle, mutta se poistettiin kokonaan osana julkisen talouden silloisia leikkauksia.

Varusmiesten esityksissä kotiuttamisrahaa on esitetty palautettavaksi (vrt. muut Pohjoismaat) porrastettuna palvelusajan mukaan (esim. 100 €, 125 € ja 150 €). Kotiuttamisrahan tarkoituksena on motivoida palveluksen loppuun suorittamista ja sen on tarkoitus kattaa noin 2 viikon elantokulut kotiutumisen jälkeen.

Kotiuttamisrahan arvioitu kustannusvaikutus vuodessa olisi noin 3 miljoonaa euroa.

6.1.3. Ruokaraha

Asevelvollisuuslain (50b) mukaan palvelustaan suorittavalla asevelvollisella on oikeus maksuttomaan muonitukseen palvelusaikanaan siten kuin siitä on erikseen säädetty. Nykyisin joukko-osasto vastaa palvelusaikana ruokailusta ja majoituksesta palveluspäivinä. Valtakunnallisilla varusmiestoimikuntapäivillä on vuonna 1999 hyväksytty aloite, jonka mukaan varusmiehillä pitäisi olla oikeus saada ruokarahaa loma-aikanaan, koska palveluspaikan pitäisi aina vastata ruokailusta myös silloin kun varusmiehellä ei ole tosiasiallista mahdollisuutta puolustusvoimien järjestämään ruokailuun palvelukseen luettavina päivinä.

Varusmiesten on käytännössä hyvin vaikeaa saada kunnallista toimeentulotukea, koska monet kunnat eräisiin hallinto-oikeuksien antamiin ratkaisuihin viitaten katsovat, että heillä ei ole velvoitetta asevelvollisuuslain perusteella maksaa asevelvolliselle ruokarahaa tai toimeentulotukea.

Helsinki

18.5.2004

Tältä osin siviilipalvelusmiehet ja varusmiehet ovat tilanteessa eriarvoisessa asemassa. Puolustusvoimien sosiaalijärjestelmälle harkinnanvarainen ruokarahan myöntäminen ja hakemusten käsittely ei ole mahdollista, koska esim. myöntämisen mahdollisena perusteena käytettäviä sosiaalisen ja taloudellisen tilanteen arvioinnissa tarvittavia tietoja ei ole saatavissa. Ruokarahan pitäisi siis toteutuessaan olla kaikkia varusmiehiä koskeva uusi etuus, johon henkilö on oikeutettu niinä palvelukseksi luettavina päivinä, jolloin hänellä ei ole mahdollisuutta osallistua puolustusvoimien tarjoamaan ilmaiseen ruokailuun.

Ruokarahan toteuttamiseen tarvittava vuotuinen lisämäärärahan tarve on suuruusluokaltaan 12 miljoonaa euroa.

Johtopäätöksiä:

Työryhmä katsoo, että pääesikunnan tulee syksyyn mennessä selvittää tarkemmin päivärahojen ja maksuttomien matkojen tarkistamistarpeita sekä kotiuttamisrahan ja ruokarahan käyttöönottomahdollisuuksia. Tällöin eri korvausten kehittämistä ajatellen tulee määrittää:

- niiden keskinäinen prioriteettijärjestys,
- erilaisia vaihtoehtoja korvausmuotojen kehittämiseksi,
- esitettävien korvausmuotojen kustannusvaikutus,
- korvausten rahoitusmahdollisuudet

Sosiaali- ja terveysministeriötä pyydetään selvittämään syksyyn mennessä periaatteellisia ja taloudellisia mahdollisuuksiaan osallistua mahdollisen kotiuttamisrahan tai ruokarahan käyttöönottoon sekä näiden uudistusten tarpeellisuutta olemassa olevan sosiaaliturvajärjestelmän kannalta.

Näiden selvitysten perusteella työryhmä muodostaa kantansa syksyllä 2004 ko. etuuksien kehittämismahdollisuuksiin.

Lisäksi työryhmä pohtii sosiaalisen luototuksen tunnettuisuuden lisäämistä asevelvollisten taloudellisen aseman tukemisessa.

6.1.4. Eläkeuudistus 2005 ja asevelvollisuus

Asevelvollisuudesta aiheutuva varusmiespalvelus on lakisääteinen kansalaisvelvollisuus, jonka suorittamisesta jo nykyisellään aiheutuu kansalaiselle taloudellisia rasitteita. On perusteltua odottaa, että tulevana vuosina joudutaan kiinnittämään entistä enemmän huomiota varusmiespalveluksen vetovoimaisuuteen asevelvollisuuden toteuttamismuotona. Uudistettavalla eläkelainsäädännöllä ei tämän vuoksi enää pitäisi lisätä yksittäiseen henkilöön kohdistuvaa rasitetta.

Vuoden 2005 työeläkeuudistuksessa eläkettä alkaa kertyä 18 ikävuodesta alkaen ja laskennallisesti kaikki työuran aikaiset työjaksot ja palkkakertymät lasketaan mukaan. Nykyisten eläkesäädösten mukaan valtio osallistuu eläkkeiden rahoittamiseen ajalta, jolloin vanhempi saa kotihoidon tukea tai henkilö opiskelee (laskennallinen 523,61 euroa tulo/kuukausi).

Helsinki

18.5.2004

(L valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle 3-vuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta).

Johtopäätöksiä

Hallituksen 1.4.2004 eduskunnalle antama esitys työeläkejärjestelmän uudistuksen täydentämisestä eräiltä osin parantaa sotilasammattiin pyrkivien asevelvollisten asemaa. Tämä johtuu siitä, että valtion eläkelain uudistuksessa on lähdetty siitä, että jatkossakin täyden sotilaseläkkeen voisi saada 55 vuoden iässä 30 palvelusvuoden jälkeen (karttuma 2 %, tavoitetaso 60 %). 1.4.2004 annettuun hallituksen esitykseen sisältyy esitys valtion varoista suoritettavan eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain muuttamisesta. Muutosesityksen perusteella esim. Maanpuolustuskorkeakoulun kadeteilla olisi mahdollisuus laskea suorittamansa korkeakoulu tutkinnon perusteella eläkeajaksi viisi vuotta ja alemman korkeakoulututkinnon perusteella kolme vuotta.

Tässä vaiheessa voidaankin arvioida, ettei asevelvollisuusajan lukeminen eläkeajaksi ole yhtä tarpeellista sotilasammattiin tähtäävien henkilöiden kuin muiden nuorten osalta. Kysymyksessä on kuitenkin yleisempi nuoriin kohdistuva tasa-arvo-ongelma, koska muihin ammatteihin siirtyvät varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet ovat tältä osin jäämässä eläkeuudistuksen ulkopuolelle.

Joulukuussa 2002 eduskunta antoi lausuman, jossa se edellytti, että työeläkeuudistuksen jatkovaiheessa selvitetään mahdollisuudet laajentaa valtion varoista suoritettavaa eläkkeen korvaamista varusmies- ja siviilipalveluun osallistuville sekä niille, jotka ovat keskeyttäneet opintonsa sairauden johdosta.

Huhtikuussa 2004 sosiaali- ja terveysministeriön eläkeuudistuksen täydennysesityksessä on maininta, että em. lausuma on vireillä.

Työryhmä katsoo, että asevelvollisten eläkekysymystä tulee selvittää eduskunnan lausuman mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää syksyyn mennessä eläkeuudistuksen laajentamismahdollisuuksia asevelvollisiin ja uudistuksen rahoitusta. Mahdolliset uudistukset tulisi toteuttaa sekä yksityisen että julkisen sektorin eläkesäädöksissä. Työryhmä tarkastelee syksyllä laadittujen selvitysten perusteella eläkeuudistuksen laajentamismahdollisuuksia asevelvollisiin.

6.1.5. *Opinnot ja työelämään siirtyminen*

Asevelvollisuus ja varusmieskoulutus olisi nähtävä osana yhteiskunnan tuottamaa koulutusta. Opintojen ja varusmieskoulutuksen välistä suhdetta tarkastellaan lokakuussa 2004 julkaistavassa selvityksessä, jonka tuloksia hyödynnetään työryhmän loppuraportissa. Selvityksessä keskitytään varusmiespalveluksen vaikutukseen opintojen aloittamisessa ja opintojen aikana sekä selvitetään mahdollisuuksia ja tietoisuutta hyväksiluettavuudesta.

Helsinki

18.5.2004

Varusmiespalveluksessa saatua koulutusta hyväksytään jo osassa Suomen oppilaitoksista mutta laaja ja selkeä hyväksiluettavuusjärjestelmä vaatii töitä monella tasolla. Pääesikunta ja joukko osastot ovat olleet aloitteellisia hyväksiluettavuuden kehittämisessä. Nyt tehty työ alkaa saavuttaa tuloksia ja suhtautuminen hyväksiluettavuuteen on muuttunut myönteisemmäksi. Seuraava vaihe on saada koulutetut tietoisiksi hyväksiluettavuuden mahdollisuudesta.

Johtopäätöksiä

Pääpaino hyväksiluettavuudessa on ollut johtajakoulutuksen huomioimisessa osaksi muita opintoja. Hyväksiluettavuutta pitäisi kuitenkin laajentaa niin, että se kattaisi myös annetun erikoiskoulutuksen, jota voidaan hyödyntää joko ammattiopinnoissa, ammattikorkeakouluopinnoissa tai työhön hakeuduttaessa. Selkeä hyväksiluettavuus vaatii avoimuutta ja luottamusta niin puolustushallinnolta kuin korkeakouluiltakin. Koulutuksen oppisisällöt on kirjattava ja toimitettava varusmiehille, jotka voivat käyttää ko. asiakirjoja myöhemmin todistuksinaan.

Varusmieskoulutuksen hyväksiluettavuudessa on kyse siitä, millä tavalla yhteiskunta arvostaa ja kannustaa asevelvollisuutensa suorittaneita ja heidän koulutukseensa annettua panosta muualla yhteiskunnassa. Toisaalta, kyse on myös siitä, kuinka hyvin puolustusvoimat voi käyttää hyväkseen asevelvollisten osaamista muodostaessaan taistelukelpoisia joukkoja. Asian haasteellisuutta lisää korkeakoulujen ja yliopistojen autonomiasta johtuva yhteisten käytäntöjen puute. Nykyisin hyväksiluettavuus vaihtelee jopa yksittäisen yliopiston sisällä tiedekunnittain. Keskeiseksi vaikutuskanavaksi yhteisen käytännön muodostamisessa nousee opetusministeriön lisäksi Suomen yliopistojen rehtorien neuvosto, joka toimii yliopistojen yhteistyön edellytysten hyväksi ja yliopistojen yhteisen kannan esiin tuomiseksi keskeisissä tutkimus- ja koulutuspoliittisissa kysymyksissä.

Hallitus aikoo rajata opinto-oikeuden kestoa yliopistoissa, yksinkertaistaa yliopistoihin pääsyä ja tehdä opintolainan lyhennyksistä osin verovähennyskelpoisia. Uudistusten olisi tarkoitus koskea syksyllä 2005 opintonsa aloittavia opiskelijoita. Periaatelinjauksen mukaan yliopistojen opinto-oikeudeksi lukuvuodesta 2005–2006 alkaen olisi tulossa tavoitteellinen suorittamisaika lisättynä kahdella vuodella. Maisteriopinnoissa tämä olisi 5 vuotta lisättynä kahden vuoden poissaoloajalla, joka ei kuluta opinto-oikeusaikaa. Jos tämä ei riitä yliopisto voisi erityisestä syystä esimerkiksi asevelvollisuuden vuoksi jatkaa opinto-oikeutta.

Opetusministeriön valmistelemat lakiesitykset tulevat eduskunnan käsittelyyn alkusyksyistä. Työryhmä selvittää yhteistyössä opetusministeriön kanssa asevelvollisten kohtelua uudistuksessa. Erityisesti huomiota kiinnitetään yliopisto-opintoihin pääsyä koskeviin säännöksiin, jotta asevelvollisten tasa-arvoinen kohtelu voitaisiin varmistaa suhteessa muihin opiskelijoihin.

Helsinki

18.5.2004

6.1.6. Varusmiespalvelus ja yrittäjyys

Suomessa on eurooppalaisessa vertailussa poikkeuksellisen vähän mikro- ja pienyrittäjyyttä. Varusmiespalvelus ja kertausharjoitukset aiheuttavat erityisiä taloudellisia ongelmia juuri maataloudessa ja pienyrityksissä, joissa yrityksen toiminta perustuu pääosin yrityksen omistajan tietotaitoon. Maatalousyrittäjä saa tällä hetkellä maksullista sijaisapua varusmiespalveluksen ja kertausharjoituksen ajaksi. Pienyrittäjälle ei makseta mitään korvauksia.

Hallitusohjelman mukaan sijaisapujärjestelmää kehitetään kiinnittäen huomiota viljelijöiden jaksamiseen. Alustava selvitystyö onkin käynnistynyt sosiaali- ja terveysministeriössä. Tarkoitus on kartoittaa sijaisapupalvelujen kehittämistarpeita ja –mahdollisuuksia niin, että sijaisapupalvelut voitaisiin turvata mahdollisimman hyvin tulevaisuudessakin. Tässä yhteydessä arvioidaan myös sijaisavun saantiperusteiden tarkistamistarpeita kuten asevelvollisuutta suorittavalta maatalousyrittäjältä perittävien asiakasmaksujen perustetta ja suuruutta.

Myös Suomen elinkeinoelämän kehittyminen edellyttää aloitteellisuutta ja innovatiivisuutta. Varusmies aika on oivallinen hetki myös lisätä varusmiesten kiinnostusta aloite- ja keksintötoimintaan (INNOINT-kilpailu).

Johtopäätöksiä:

Työryhmä katsoi, että sosiaali- ja terveysministeriön (sijaisapu) ja kauppa- ja teollisuusministeriön tulee selvittää tarkemmin mahdollisuuksia vähentää pienyrittäjien toimintaan kohdistuvia vaikeuksia asevelvollisuuden suorittamisen takia. Työryhmä tarkastelee selvityksiä syksyllä laadittaessa työryhmän loppumietintöä

6.1.7. Puolustusvoimien vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannusteet

Pääesikunnan asevelvollisuusosasto on käynnistämässä suunnittelutyötä vapaaehtoisen maanpuolustuksen kannustejärjestelmän kehittämiseksi. Työ perustuu pääesikunnan päällikön käskyyn reservin päällystön täydennyskoulutusjärjestelmän toimeenpanosta (PE henk-os asiakirja 1230/5/D/I/21.11.01). Asiaa on sivuttu vuoden 2003 vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyön yhteydessä. Kannustejärjestelmän kehittäminen nähdään keskeiseksi osaksi vapaaehtoisten sitouttamisprosessia viranomastoimintaa tukevan maanpuolustustyön osaksi. Hankkeella on liittymäkohta myös reservin ylennysperusteiden uudistamishankkeeseen.

Vapaaehtoisessa maanpuolustustyössä aktiivisesti toimiville reserviläisille nykyinen kannustejärjestelmä ei ole ajantasainen. Suuri osa kehitettävistä kannusteista kyetään toteuttamaan puolustusvoimien sisäisillä järjestelyillä, suurta tarvetta voimassa olevan säädöspohjan uudistamiseksi ei ole nähtävissä.

Johtopäätöksiä:

Työryhmä katsoi, että kehitettävän järjestelmän mukaiset kannusteet voidaan alustavasti luokitella viiteen pääryhmään, jotka ovat:

- Materiaalikannusteet (sitoutuneen reserviläisen oikeus saada henkilökohtaista kuittausta vastaan käyttöönsä puolustusvoimien materiaalia esim. maastopuku harrastustoimintaansa)
- Käyttöoikeuskannusteet (sitoutuneen reserviläisen pääsy varuskunta-alueelle, oikeus käyttää puolustusvoimien ampumarataa)
- Koulutukselliset kannusteet (sitoutuneen reserviläisen SA sijoitus ja siihen liittyvä urapolku, nousujohteinen koulutus ja kouluttautuminen vaativimpiin tehtäviin)
- Taloudelliset kannusteet (matkakorvaus tai matkojen tukeminen vapaaehtoiseen suunniteltuun koulutukseen kuljettaessa, vakuutusturva matkojen ajalta)
- Muut henkiset kannusteet (maanpuolustustahtoa lujittava henkinen kasvatus, sosiaalisen ryhmäytymisen tukeminen, ryhmäkiinteyden lujittaminen)

Kehitettävä järjestelmä ei perustu taloudelliseen hyötyyn. Kannusteiden avulla luodaan reservin aktiivisille vapaaehtoisille motivaatiota tukeva järjestelmä, jonka avulla sitoutumista voidaan vahvistaa ja mahdollistaa esim. maakuntajoukoille riittävä rekrytointipohja.

Järjestelmän toteuttamiseen tarvittava vuotuinen määrärahatarve voidaan arvioida olevan suuruusluokaltaan noin 1,5 miljoonaa euroa.

6.2. LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITTÄMISTARPEET

6.2.1. Asevelvollisuuslaki

Asevelvollisuuslaki on yleislaki, joka sisältää keskeiset asevelvollisuutta koskevat säännökset. Lakiin on vuosien kuluessa ollut tarpeen sisällyttää säännöksiä uusista asioista ja asiakokonaisuuksista. Tämä on edellyttänyt useiden rinnakkaisten pykälien ja myös rinnakkaisten lukujen sisällyttämistä lakiin. Laki ei siten enää ole yhtenäinen kokonaisuus. Tietyistä asioista olisi tarkoituksenmukaista säätää nykyistä täsmällisemmin laissa. Näitä ovat muun muassa asevelvollisten oikeuksia ja velvollisuuksia koskevat asiat.

Puolustusministeriö on käynnistänyt asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen valmistelun. Ministeriö tulee asettamaan lähitulevaisuudessa tätä varten työryhmän, jossa ovat edustettuina mm. eri hallinnonalat ja Varusmiesliitto ry.

Työryhmä seuraa asevelvollisuuslain kokonaisuudistuksen valmistelua. Asevelvollisuuslain uudistamisen yhteydessä on tarpeellista tarkastella ja määrittää mm. uudelleen ulkomailta suoritettavien harjoitusten osalta varusmiesten vakuutusturvan kehittäminen kuten edellä 4. luvussa on todettu. Työryhmä ottaa tarvittavilta osin kantaa valmistelutyöhön syksyllä työryhmän lopullista mietintöä laadittaessa.

Helsinki

18.5.2004

6.2.2. Sotilasavustuslaki

Aiemmin sotilasavustusta myönnettäessä asevelvollisen ja hänen perheenjäsenensä omaisuus katsottiin pääsääntöisesti tuloksi. Talletuksista ja käteisistä varoista tehtiin vakiintuneen käytännön mukaisesti 2000 euron käyttövaravähennys jokaista perheenjäsentä kohden.

Kela ja puolustusministeriö esittivät vuonna 2003 sosiaali- ja terveysministeriölle, että sotilasavustuslakia muutettaisiin siten, että omaisuuden vaikutus avustukseen poistettaisiin. Samalla esitettiin myös muita pienempiä muutoksia sotilasavustuslakiin. Korvattavien asumismenojen osalta esitettiin luovuttavaksi määräyksestä, jonka mukaan asumisavustuksena korvataan enintään kohtuulliset asumismenot. Lakiin olisi kuitenkin jäänyt määräys asumismenojen korvaamisesta enintään paikkakunnan käyvän vuokratason mukaisina. Lisäksi ehdotettiin poikkeusoloja koskevan sotilasavustuslain 27 §:n kumoamista tarpeettomana, koska valmiuslaki kattaa myös sotilasavustuksen ja sen sääntelyn poikkeusoloissa. Lainmuutosesitystä ja siihen tarvittavaa lisärahoitusta ei kuitenkaan sisällynyt valtion vuoden 2004 talousarvioesitykseen.

Muutoksenhakuasteiden ratkaisukäytännön perusteella katsottiin kuitenkin tarpeelliseksi tehdä aikaisempaan tulkintalinjaan täsmennyksiä. Täsmennyksistä sovittiin Kelan ja sosiaali- ja terveysministeriön edustajien kesken ja niitä ryhdyttiin soveltamaan 1.1.2004 jälkeen tehtävissä sotilasavustusratkaisuissa. Täsmennetyt tulkinnot mukaan ainoastaan säästöt otetaan huomioon sotilasavustusta myönnettäessä. Säästöinä pidetään käteisen rahan ja pankkitalletusten lisäksi myös osakkeita, obligaatioita, sijoitusrahasto-osuuksia ja vastaavia. Säästöjä ei lueta kuitenkaan tuloksi, jos niitä voidaan pitää pienehköinä. Säästöjä pidetään pienehköinä, ellei asevelvollisen ja hänen avustukseen oikeutettujen omaisten säästöjen yhteismäärä verojen vähentämisen jälkeen ylitä noin 3000 euroa perheenjäsentä kohden.

Johtopäätöksiä:

Vaikka tulkinnot täsmennys lievensikin omaisuuden vaikutusta sotilasavustukseen useissa tapauksissa, ovat esillä olleet sotilasavustuslain muutokset yhdenvertaisuus- ja tasa-arvonäkökulmista tarpeellisia. Lakisääteistä asevelvollisuuttaan suorittava ei saisi joutua tilanteeseen, jossa hänen on tosiasiallisesti esimerkiksi realisoitava säästöjään turvataksensa oman tai perheensä toimeentulon palvelusaikana. Sosiaali- ja terveysministeriö selvittää sotilasavustuslain muuttamismahdollisuuksia siten, että omaisuuden vaikutus sotilasavustukseen poistettaisiin. Työryhmä tarkastelee selvityksiä syksyllä laadittaessa työryhmän loppumietintöä.

6.2.3. Työttömyysturvalainsäädäntö

Työttömyysturvan osalta varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten osalta on ongelmia esiintynyt etenkin HSL -lomien aikaisten työttömyysetuuksien osalta. HSL- loma myönnetään painavasta henkilökohtaisesta syystä ja se voi kestää enintään kuusi kuukautta. Henkilökohtaisen syy-loman hakuperusteena ovat usein taloudelliset tai sosiaaliset syyt, siviilipalvelusmiesten osalta usein myös vaikeudet työpalvelupaikan saamisessa. Työttömyysturvan soveltamiskäytän-

Helsinki

18.5.2004

nössä henkilökohtaista syylomaa pidetään kuitenkin ns. "omavalintaisena työttömyytenä", vrt. esim. virkavapaa. Miehen katsotaan olevan estynyt olemasta työmarkkinoilla kesken olevan varusmies-/siviilipalveluksen vuoksi eikä oikeutta työttömyysetuuksiin HSL -loman aikana synny. (TTL 2:3§) Jossain määrin sama ongelma koskee myös keskeytymistilanteita, esim. lykkäyksiä terveydentilan vuoksi. Keskeytymistilanteissa tulkinta on kuitenkin ollut pääsääntöisesti miehille myönteisempi siten, että oikeus työttömyysetuuteen syntyy muiden edellytysten täytyessä.

Asevelvollisuutta suorittavan nuoren osalta voidaan nähdä epäkohtana myös se, että työttömyysturvalain 8 luvun 2 §:n mukainen "tehokas katuminen" ei ole mahdollista varusmies-/siviilipalveluksen aikana. Kyse on tilanteesta, jossa alle 25-vuotias, ammatillista koulutusta vailla oleva nuori on menettänyt oikeutensa työttömyysetuuksiin työstä tai koulutuksesta eroamisen/kieltäytymisen vuoksi. Työttömyysturvalain mukaan oikeus työttömyysetuuksien saamiseen palautuu ainoastaan työssäolovelvoitteen täyttymisellä tai koulutuksen suorittamisella, joka asevelvollisuuden suorittamisen aikana ei ole mahdollista.

Epätietoisuutta ja oikeuden menetyksiä on jossain määrin ollut havaittavissa myös nuoren alle 25-vuotiaan yhteishakuvelvoitteen ja asevelvollisuuden suorittamisajankohdan yhteensovittamisessa. Asevelvollisuutta suorittamaan hakeneilta ja jo palveluksessa olevilta on saatanut jäädä huomaamatta työttömyysturvalain mukainen koulutukseen hakuvelvoite koskien koulutuksia, jotka alkavat palveluksen jälkeen.

Johtopäätöksiä:

Sosiaali- ja terveysministeriö tarkastelee asepalveluksen suhdetta työttömyysturvaan. Työryhmä käsittelee näitä selvityksiä syksyllä laadittaessa työryhmän loppumietintöä

6.3. TUTKIMUS JA ARVIOINTITOIMINTA, ERILLISET TUTKIMUKSET

6.3.1. Yleistä

Työryhmä katsoi, että tulevat kehittämistarpeet tarvitsevat taustalleen selvityksiä ja tutkimuksia. Tehdyistä tutkimuksista voidaan mainita mm. Varusmiesten etuustutkimus 2003 ja Varusmiesbarometrit 2002 ja 2001. Työn alla olevia tutkimuksia ovat selvitys varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen ongelmista, selvitys syistä, jotka vaikuttavat varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen siirtymiseen sekä suomalaisen asevelvollisuuden kansalliset ja kansainväliset "reunaehdot". Tutkimuksista on tarkempaa tietoa liitteessä 6.

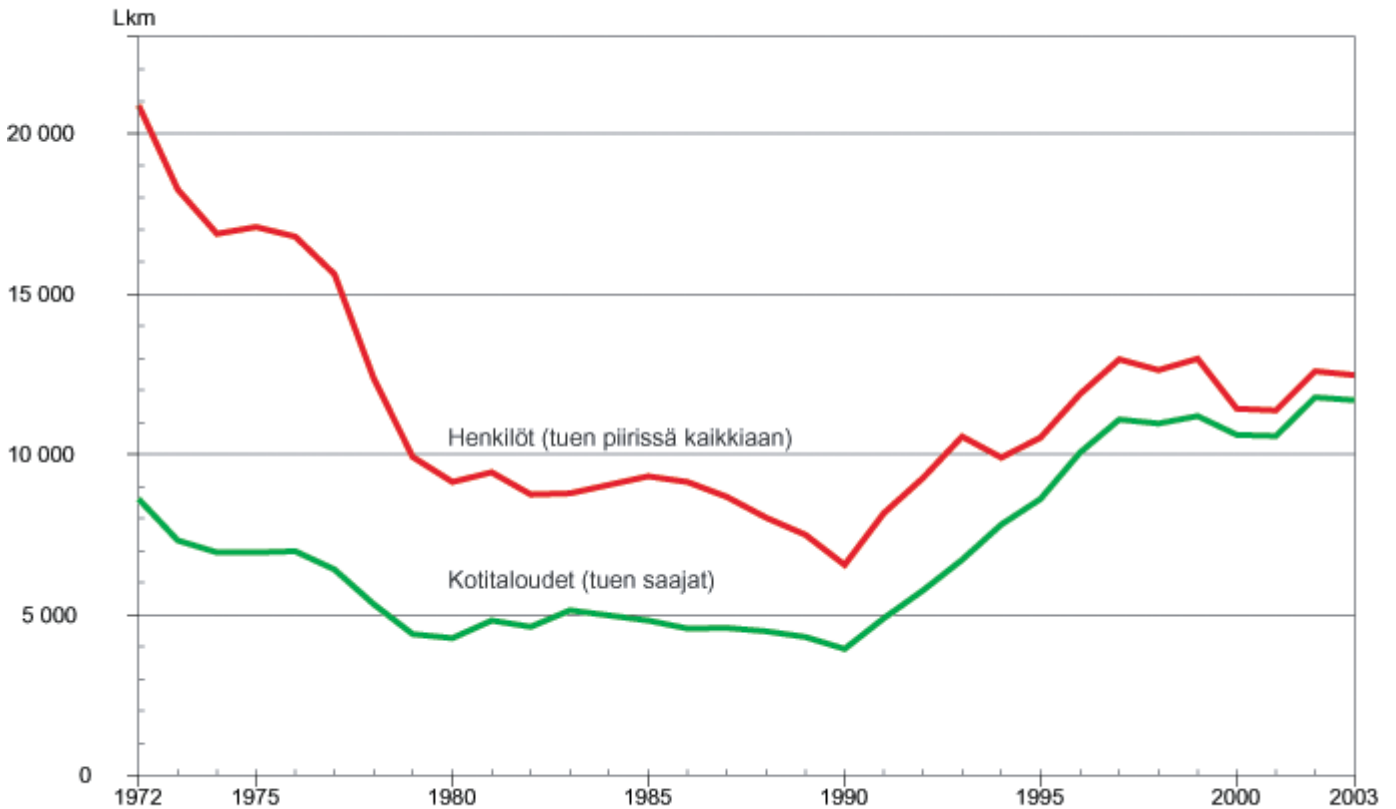
Edellä mainittujen lisäksi pääesikunnan asevelvollisuusosasto on käynnistänyt laajan tutkimuskokonaisuuden "Yleisen asevelvollisuuden toteuttamismalli", joka sisältää 10 erillistä tutkimushanketta. Hankkeissa tarkastellaan asevelvollisuutta, maanpuolustustahtoa sekä vaihtoehtoisia malleja asevelvollisuusjärjestelmän toteuttamiseksi.

LIITTEET

Sotilasavustuksen saajat 1972-2003

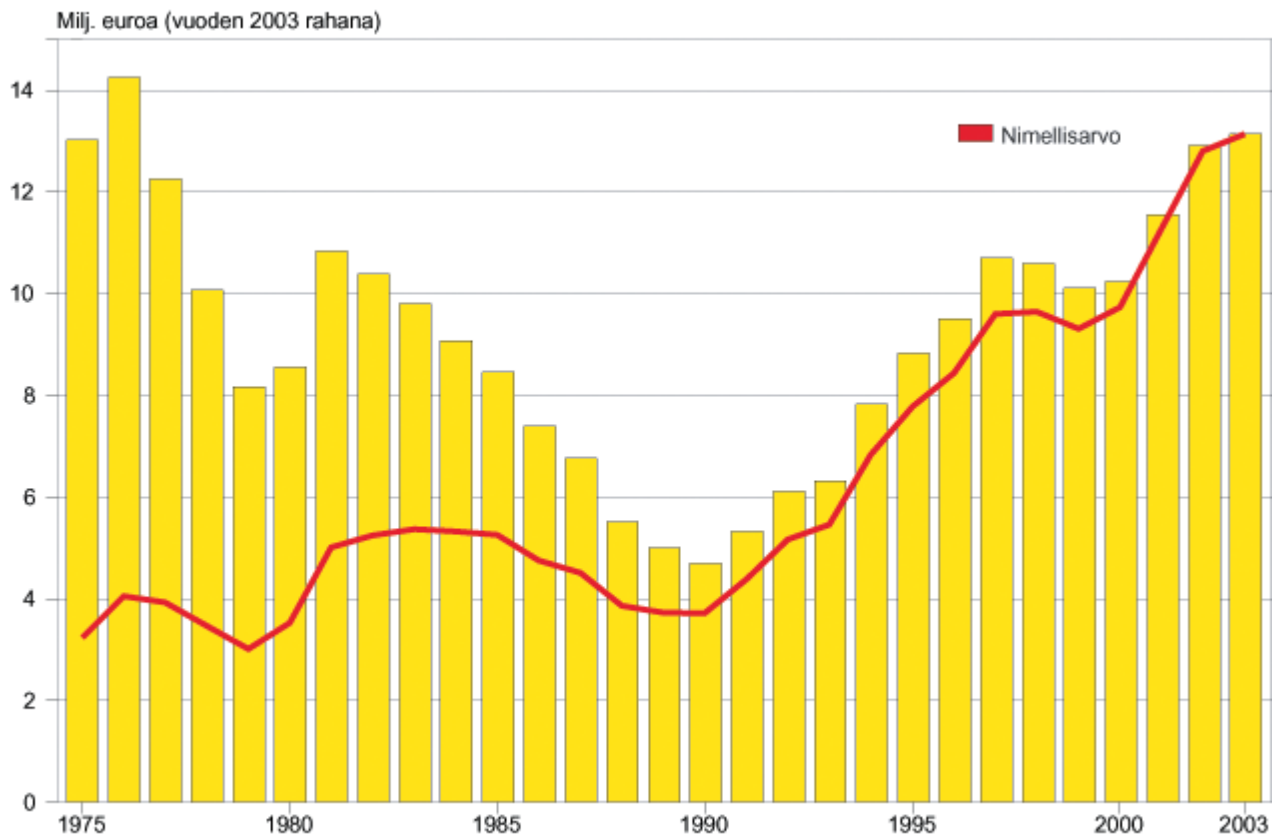
Lähde: STAKES (1972-1993) ja Kela (1994-). Vuoden 1984 puuttuvat tiedot arvioitu.

Kela/Aktuaari- ja tilasto-osasto/MM, 14.1.2004

LIITE 1. Sotilasavustusta saavien lukumäärä on vakiintunut noin 11 000 talouteen vuosittein.

Maksetut sotilasavustukset 1975-2003

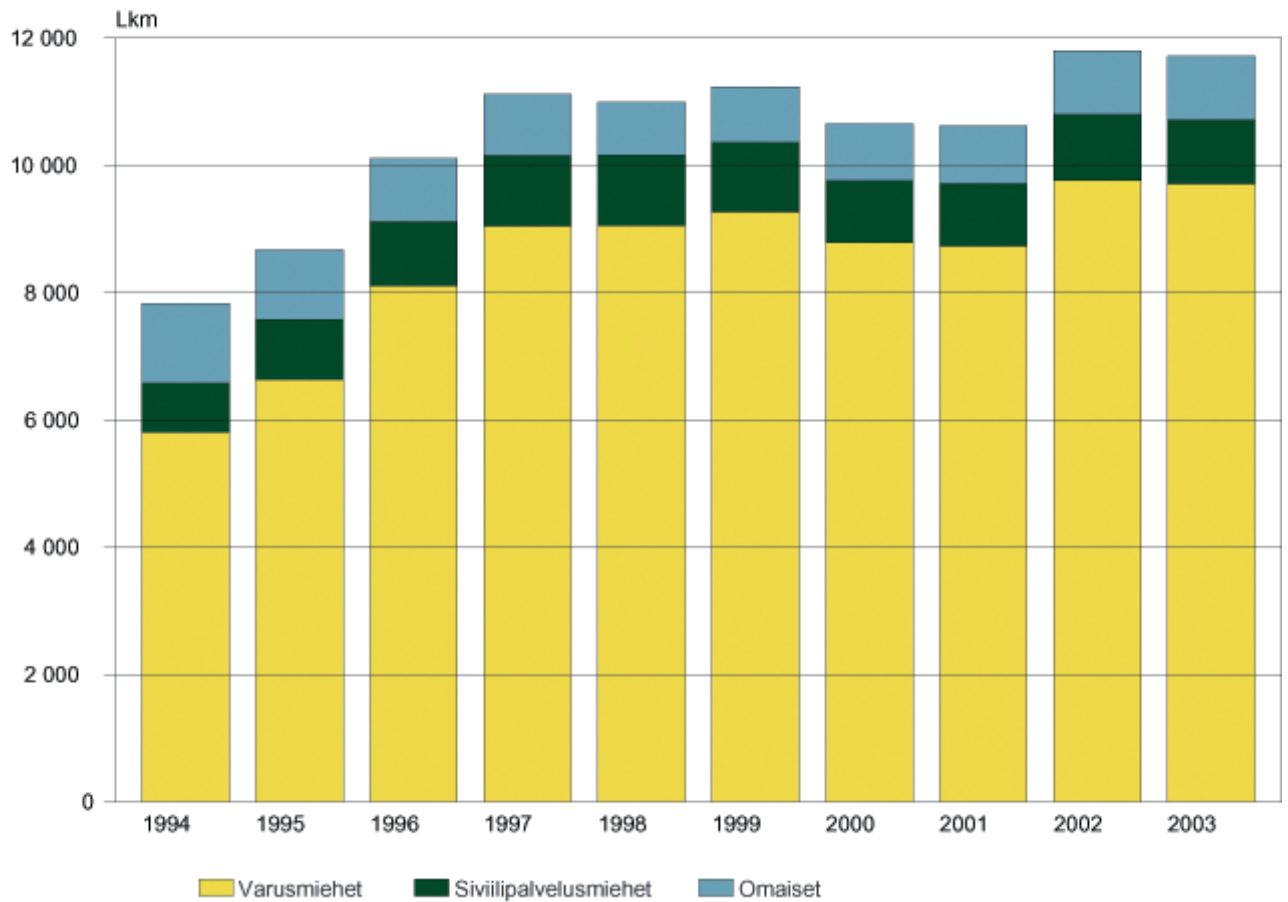
Lähde: STAKES (1975-1993) ja Kela (1994-).

Kela/Aktuaari- ja tilasto-osasto/MM, 20.1.2004

LIITE 2. Vuonna 2003 sotilasavustusta maksettiin 13,1 miljoonaa euroa. Kustannusten kehityksessä näkyy erityisesti asumisavustusten kustannusten nousu (yli 85 % vuodesta 1995 vuoteen 2003). Kustannusten nousuun on vaikuttanut asumiskustannusten nousu ja avustuksen saajien määrän kasvu.

Sotilasavustus tuen saajien mukaan 1994-2003

LIITE 3. Sotilasavustuksen alkuperäisenä tavoitteena oli varusmiesten omaisten toimeentulon turvaaminen, mutta yhä useammin avustuksen saaja on itse asevelvollinen, jolle annetaan tukea oman asunnon kustannuksiin. Viime vuonna varusmiesten osuus kaikista tuen saajista oli 83 %.

SOTILASAVUSTUSTA SAANEET ASEVELVOLLISET JA HEIDÄN OMAISENSA: AVUSTUSLAJI							
Tilastoaika: TAMMI-JOULUKUU 2003							
Avustuslaji	Kaikkiaan		Asevelvollisia		Omaisista		
		Kaikkiaan 1)	Varusmiehiä 2)	Siviilipalvelusmiehiä	Kaikkiaan 1)	Varusmiesten omaisia	Siviilipalvelusmiesten omaisia
Kaikkiaan 3)	11692	10697	9713	1009	996	799	205
Perusavustus	812	-	-	-	812	642	172
Asumisavustus	10737	9886	9023	887	851	676	183
Erytisavustus	476	-	-	-	476	400	77
Opintolainan korot	1510	1510	1269	242	-	-	-
1) Varusmies voi keskeyttää varusmiespalveluksen ja siirtyä suorittamaan siviilipalvelusta.							
Tällöin avustuksen saaja tilastoituu kumpaankin ryhmään. Yhteissummissa saaja esiintyy vain kerran.							
2) Varusmiehiksi luetaan aseellisessa ja aseettomassa palveluksessa olevat.							
3) Sisältää myös tapaukset, joista avustuslajitieto puuttuu.							
ASEVELVOLLISELLE JA HEIDÄN OMAISILLEN MAKSETUT SOTILASAVUSTUKSET: AVUSTUSLAJI							
Tilastoaika: TAMMI-JOULUKUU 2003							
Avustuslaji	Sotilasavustukset, 1 000 euroa						
	Kaikkiaan		Asevelvolliset		Omaisista		
		Kaikkiaan	Varusmiehet 1)	Siviilipalvelusmiehet	Kaikkiaan	Varusmiesten omaiset	Siviilipalvelusmiesten omaiset
Kaikkiaan 2)	13142,7	10616	9684,6	931,4	2526,7	1957,8	568,9
Perusavustus	1440,8	-	-	-	1440,8	1094,8	346
Asumisavustus	11295,4	10469,2	9573,4	895,8	826,2	633,5	192,6
Erytisavustus	259,8	-	-	-	259,8	229,5	30,3
Opintolainan korot	146,8	146,8	111,2	35,5	-	-	-
1) Varusmiehiksi luetaan aseellisessa ja aseettomassa palveluksessa olevat.							
2) Sisältää myös tapaukset, joista avustuslajitieto puuttuu.							

LIITE 4. Sotilasavustusta saaneet asevelvolliset ja heidän omaisensa avustuslajeittain

VARUSMIESTEN KUOLEMANTAPAUKSET PUOLUSTUSVOIMISSA V 1994-2003							
	Tautikuolemat	Itsemurhat	Liikennekuolemat / maaliikenne		Muut väkivaltaiset syyt		YHT
			Palvelus	Loma,matka	Palvelus	Loma,matka	
1994	1	7	0	4	1	1	14
1995	0	6	1	4	0	2	13
1996	1	4	0	5	0	2	12
1997	0	1	0	1	0	0	2
1998	1	3	0	4	0	1	9
1999	0	4	1	0	1	0	6
2000	2	1	0	0	0	0	3
2001	2	5	0	10	0	1	18
2002	1	2	0	1	0	0	4
2003	0	1	0	0	0	0	1
Yhteensä	8	34	2	29	2	7	82
%	10	42	29	35	2	9	100

LIITE 5. Varusmiesten kuolemantapaukset puolustusvoimissa. Tilastossa on merkittävää havaita maksettujen lomamatkojen vaikutus liikennekuolemiin.

Helsinki

18.5.2004

LIITE 6. Eräät käynnissä olevat tutkimukset

Puolustusministeriöllä on keväällä 2004 käynnissä asevelvollisuuteen liittyen kolme tutkimushanketta.

1. Selvitys varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen ongelmista

Selvityksen tavoitteina on:

- tunnistaa opiskelijoiden kokemia varusmiespalvelun ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen ongelmia
- kartoittaa ongelmien yleisyyttä ja esiintymistä valtakunnallisesti
- tunnistaa mahdollisuuksia ongelmien lievittämisen
- kartoittaa hyväksilukemisen tilanne tiedekunnissa ja ammattikorkeakouluissa
- käynnistää keskustelua varusmiespalvelusta osana yleistä koulutusjärjestelmää

2. Suomalaisen asevelvollisuuden kansalliset ja kansainväliset ”reunaehdot”

Tutkimustyön tavoitteet

Suomalainen yhteiskunta ja kansainvälinen järjestelmä ovat muutoksessa. Sotaa ja sodankäyntiä aiemmin kuvanneet määritykset ovat muutoksessa. Euroopassa yhä useampi valtio on luopunut / luopumassa asevelvollisuudesta. Tutkimus tuottaa perusteltua ja jäsennettyä tietoa asevelvollisuuden olennaisista tekijöistä, kuten yhtäällä suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta ja toisaalta kansainvälisistä tekijöistä, jotka heijastuvat muutospaineina suomalaiseen asevelvollisuuteen.

Lähtökohtana on, että Suomi yhteiskuntana ja Suomen asema kansainvälisessä yhteisössä on muuttunut. Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka Suomi kansakuntana ja valtiona on yhtäällä kiinni vahvoissa perinteissä, mutta toisaalta huomattavien muutosten edessä. Huomionkohteena on asevelvollisuus, joka asetetaan tähän tutkimukselliseen murroskohtaan. Tutkimuksessa pohditaan muutospaineiden alla olevaa kansallista turvallisuuspoliittista identiteettiämme – yksilön, kansakunnan ja valtion suhdetta asevelvollisuudesta käsin nähtynä.

Tutkimus tuottaa yhteen nivoutuvan kokonaisuuden, jossa Suomen asevelvollisuutta koskevia tekijöitä – suomalaisen yhteiskunnan muutos (yksilö, kansakunta ja valtio-suhde) ja toisaalta kansainvälinen kehitys yhdessä suomalaisen asevelvollisuuden historiallisen kehityksen ja käytäntöjen kanssa asetetaan tutkimuksen kohteeksi. Tällöin tuotetaan kattava analyysi suomalaisen asevelvollisuuden keskeisistä haasteista.

3. Selvitys syistä, jotka vaikuttavat varusmiespalveluksesta siviilipalvelukseen siirtymiseen.

Selvityksen tavoitteena on kartoittaa millaisin perustein varusmiespalveluksesta siirrytään siviilipalvelukseen.

Tutkimuskysymyksiä ovat:

-onko varusmiehen taloudellinen asema vaikuttanut päätökseen?

Helsinki

18.5.2004

- onko taustalla sosiaalisia syitä?
- perhe, ihmissuhteet, palveluksessa kohdatut ongelmat, opiskelupaikka
- onko varusmiehen oma arvomaailma ja puolustusvoimien arvomaailma olleet niin ristiriidassa ettei palvelusta ole voitu jatkaa?

Tulevaisuudessa asevelvollisuutta tulisi tarkastella mahdollisten uusien puolustusratkaisujen valossa, jolloin tulee tarkastella asevelvollisuuden kaikkia ulottuvuuksia (koulutusjärjestelmä, lainsäädäntö, taloudellinen ja sosiaalinen asema jne.)